

Povesti

slovenskemu ljudstvu

v pouku in zabavo.

Zbral in uredil

ANDREJ KALAN,

urednik »Domoljuba«.

Knjiga iz »Domoljuba«.

III. zvezek. — Cena 20 kr.

V LJUBLJANI, 1892.

Založba tiskovnega društva.

Tisk »Katoliške Tiskarne«.

Dobiva se v »Katoliški Bukvarni«

I.

Božična povest.

I.

Približali so se zopet veseli božični prazniki. Vsak kristijan se jih raduje, vzlasti imajo otroci o Božiču mnogo nedolžnega veselja z jasicami. Povsod po krščanskih družinah se pozna, da se bližajo lepi prazniki. Ako le mogoče, snidejo se ob tem času vsi udje družine pod domačo streho, da ondi pri gorki peči kramljajo o nekdanjih časih, ko so tudi sami imeli še toliko nedolžnega božičnega veselja, kakor ga imajo sedaj njih otroci.

Za družino rokodelca Ivana Vlaha, ki je prebival na severu v pomorskem mestu H., bili so pa ti prazniki polni britkostij, kakor nam pričajo ti-le dogodki iz njegovega družinskega življenja:

Bilo je nekaj dnij pred Božičem. Vse polno ljudij je zbranih na morskem obrežju. Ravnokar je zapustil parnik luko, da prepelje potovalce čez morje v daljno Ameriko. „Upanje“ je ime parniku. Krasno odsevajo črke tega imena na ladiji. Pomenljivo ime! Da, upanje, poslednje upanje je bila mnogim popotnikom na ladiji ta pot v Ameriko. Njej so darovali zadnje svoje imetje, njej izročili svoje življenje, katero jim je bilo neznosno v starem svetu. Gospodarji

razprodanih kmetij in ubožni rokodelci — teh je bilo največ na ladiji — iskali so rešitve sebi in družinam v novem svetu. Nadejali so se sreče v Ameriki in zato se pogumno izročili „Upanju“, ki sedaj tako ponosno plove po prostranem morju, kakor da bi same bogatine preseljevalo v Ameriko. Toda se li bodo ti upi, te nade izpolnile, to je drugo vprašanje. Res je! Mnogo jih je šlo v Ameriko iskat sreče in našli so jo; še več pa jih je, ki je niso našli, katerim je tudi splavala po vodi zadnja nada: videti še kedaj domače trate in gorice, počivati v domači zemlji! . . .

Na bregu stoji mlada žena in britko joka. Ž njo plaka tudi milo dete v materinem naročju. Neprestano se ozira za ladijo, ki se vedno bolj oddaljuje od brega; tudi ta žena ima vse svoje nade na tej ladiji. „Oh, sedaj sem sama, zapuščena! Oj zakaj si me zapustil, zakaj si se ločil od svojega deteta?“ vzdihuje vsa obupana mlada mati.

Zakaj jo je zapustil? Vedela je dobro, zakaj. Ni se ji izneveril, ni je pregovoril, ne zapeljal. Zvest mož ji je bil tudi tedaj, ko se je ločil od nje.

„Veš, draga moja“, govoril ji je pred odhodom, „skupno sva dosedaj delila veselje in žalost in te je bilo mnogo več nego veselja. Poznaš me, da bi rad skrbel za-te in za drago mi dete. A razmere so ti znane; odkar je pogorela tovarna in so delo v njej opustili, jaz v tem kraju za svoje rokodelstvo ne najdem primerne delo. Po svetu torej moram iti in ker pravijo, da se v Ameriki dobro zasluži, poskusim tam svojo srečo. Prvi denar, katerega prislužim, pošljem tebi, da prideš z otrokom za menoj. — Med tem pa bode Petrovec, prijatelj moj od mladih nog, skrbel za-te, da boš imela najpotrebnejše; obljubil mi je

pod prisego; njemu sem izročil naslov na-se, njemu bom tudi pošiljal denar, da ti ga oskrbuje iz pošte.“

Tako je tolažil mladi mož potrto svojo ženo, ki se je naposled vdala, češ, le malo časa in tudi jaz se popeljem z detetom v novi svet, v boljše življenje. — Najela si je v velikem mestu stanovanje pri drugih ljudeh in kar moč varčno gospodinjala s krajcarji, katere ji je mož izročil dotlej, da ji, kakor je upal, zdatnejših ne pošlje iz novega sveta. Dolgo časa ni bilo nobenega pisma, denarja je bilo vedno manj, torej stiska vedno večja. Prijatelj Petrovec jo je začetkoma večkrat obiskal, a prišel je vselej brez pisma. Tedaj pa ga žena naprosi, naj mu on piše na kraj, kjer se je mislil ustaviti. Tako je poslala žena pismo prvo, drugo in tretje. — Težko je čakala odgovora, čakala nanj tedne in mesece, toda odgovora ni bilo nobenega. Naposled napiše obupno pismo, pojasnjuje v njem veliko svojo revo, da je popolnoma zapuščena, ter da bo morala vbogajme prositi, ako ji kmalu ne pošlje pomoči. Tudi na to pismo ni bilo odgovora.

Tedaj pa se je silna žalost polastila njenega srca. Vedno bolj jo je težila grozna misel: „Mrtev je!“ Skoro bi bila obupala, da je ni na življenje vezala majhna Marica. Od deteta ni mogla, zato je ž njim prosila po mestnih ulicah. Tako je minulo leto dni; približali so se zopet božični prazniki in Vlahova žena jih je v silnih bridkosti praznovala sama kot — beračica! — In take božične praznike je obhajala še večkrat.

II.

Pet dolgih, britkih let je minulo, polnih gorjâ za ubogo zapuščeno ženo. Kedor jo je videl pred petimi

leti lepo mlado ženo v cvetju svoje dôbe in kedor bi jo bil sedaj spazil blede, bolešno in starikavo ženico, prosečo milodarov, ne bil bi jo več spoznal. Pisala ni več v Ameriko. Petrovee je pisal, kakor ji je rekel, na vse strani, a vse pozvedovanje je bilo zastonj, nobenega odgovora ni dobila žena od svojega moža. — Vzlasti rada je lazila z otrokom na breg, pričakujoč ladij v luko. Tukaj ji je bilo seveda srce posebno britko. Toliko se jih je vračalo, a njega, po katerem je tako silno hrepenela njena duša, njega ni bilo od nikoder; „Upanje“ se je vračalo, a zanjo nade ni donašalo.

V take misli vtopljenja stoji uboga žena nekega dne na bregu ter gleda na neizmerno morje. Rada bi spazila tam za morjem vsaj grob svojega ljubljenega moža, a niti groba ne more škropiti s svojimi solzami.

Od daleč pa hitita konja vprežena v lepo kočijo. Uboga žena ne vidi, da se ji bliža voz. Sicer vpije voznik, a zamišljena žena nič ne sliši.

Voznik videč največjo nevarnost, dvigne bič ter šlene po tuji ženski. Udarec jo še le vzdrami, da zapazi voz ter se mu v naglici umakne. Ko pa pogleda v voz, strese se po vsem životu, v vozu namreč zapazi — svojega moža. Dà, prav on je, ki bogato napravljen sedi v kočiji, poleg njega pa mlada lepa ženska. Ta ravno išče denarja, da bi ga dala ubogi beračici, kateri se pozna na obrazu huđ udarec od biča.

„Za božjo voljo!“ vsklikne ubožica, vije z rokama in obstane kakor okamnena.

Opozorjen vsled krika pogleda tudi gospod iz kočije, ter v trenutku obledi.

„Kedo si, ženska?“ zakliče.

„Torej ti, moj Ivan, moraš še le vprašati, kedo da sem jaz tvoja poštena žena, katero si ti zapustil v siromaščini, ter se ji nesrečnež izneveril“, odgovori beračica.

„Žena, draga moja žena!“ vsklikne Ivan, hiti odpirat vrata pri vozu; precej je zunaj, kjer ves iznenaden objema in poljubuje svojo ženo.

„Marija, za Boga svetega, Marija, torej vendar ni res, da si umrla, ni res, da je umrla naša Marica. — Jaz prišel sem pomolit na tvoj grob!“

„Mrtva? Mrtva nisva, živiva še, a lakota kmalu ukonča dete in mene.“

„Moja draga Marica!“ kliče Ivan ter pestuje v naročji svojo hčerko.

Gospodičina v kočiji pa je s čudovitimi čutili spremljala ta prizor; bila je namreč Ivanova nevesta!

Naposled ta vpraša Ivana: „Pojasni mi vendar, John, kaj vse to pomeni! Kedo je ta ženska in čegavo je to dete, ki je pestuješ v naročji?“

„Kedo pa je ta ženska v kočiji, ki se vozi s teboj, kedo je?“ povprašuje Ivanova žena. — Ivan pa, kakor od strele omamljen, obstoji; veselje, da je našel ženo in skrb, kaj bo z nevesto, ta čutila mu polnijo sree.

„To je moja žena,“ reče naposled v kočijo. „To je moja nevesta“, odgovori ženi.

Ni mōči popisati čutil, ki so tedaj zavladata v srcu ubožice na cesti in v srcu gospodičine v vozu! Ubožica na ulici vzdiguje roko, kakor bi hotela groziti možu.

„Osleparil si me, pozabil si na-me, nezvestneš!“

„Tvoja Marija, tvoja draga, zvesta žena, katero si toliko ljubil in meni o njej toliko lepega pripovedoval in jo dve leti kot mrtvo objokoval, ona tedaj še živi!“ govorila

je Amerikanka. Stopila je tudi ona z voza k ubogi ženi: „Oh reva uboga, koliko pač si morala skusiti, koliko pretrpeti. Toda sedaj je konec tvojim poskušnjam. John ti je zvest ostal, on te ne bo nikdar zapustil. Bodi torej ž njim srečna!“

„Srečna ž njim zraven tebe?“ vprašala je ubožica.

„Zraven mene? Kedo to pravi? Odkar je dokazano, da žena živi, mož nima pravice iskati si neveste. — Vendar, John, pojasni mi to uganjko, saj, ko si mene snubil, trdil si, da ti je žena pred dvema letoma umrla. Pokazal si mi tudi njen mrtvaški list, torej sem ti morala verovati.“

„Pač sem moral verjeti, da je pravi, saj mi ga je Petrovec, moj prijatelj, sam doposlal,“ pravi Ivan.

„Kaj, Petrovec je to storil?“ vsklikne žena Ivanova, „Petrovec, ki se ni niti zmenil za-me, ki me je zapodil z grda od sebe, ako sem ga prišla prosit pomoči. Glej, Ivan, takemu prijatelju si ti izročil svojo ubogo ženo!“

„Je-li to mogoče?“ vpraša Ivan. „Petrovcu sem pošiljal za-te denar dve leti, da se pošteno preživita. Tretje leto sem mu poslal denar za pot in sicer za-te in za otroka. Na to mi je odgovoril Petrovec, da je Marica nevarno bolna in da s tako mati ne more na pot. Ko mu zopet pošljem denar za pomoč v bolezni, piše mi, da je Marica umrla in da vsled tega tudi žena hira ter da se je bati najhujšega. In malo mesecev pozneje došlo mi je pismo od njega, da si res umrla. — Poslal sem mu zopet denarja za pogreb ter ga prosil, naj mi sporoči kaj o zadnjih trenutkih tvojega življenja, o pogrebu in kam da so te pokopali. — Vse to mi je doposlal in celó mrtvaški list, za katerega ga nisem prosil in katerega je, kakor se vidi, dal ponarediti.“

„Ta zlobnež peklenški,“ reče žena, „toliko denarja je prejel in jaz sem medlela v pomanjkanju.“

„Tak je bil torej Petrovec, niti zlodej iz pekla bi ne bil mogel grše ravnati s pošteno, a zapuščeno ženo. In jaz, jaz kratkovidnež sem mu vse zaupal! Le počakaj, da mi prideš v pest! Razmlinčil te bom v prah, da prejmeš zaslužen kaznen za svoje izdajstvo!“

Komaj so potolažili razsrjenega Ivana.

„John, bodi srečen s svojo ženo, jaz se vrnem v Ameriko. Britko mi je bilo v trenutku pri srcu, a ko sem se sedaj prepričala, da si ti pošteno ravnal, da so vse te spletke zakrivili le drugi, sedaj se lahko ločim od tebe.“

Nekaj dnij pozneje odplula je zopet ladija v Ameriko in na njej se je vračala tudi ameriška nevesta v svojo domovino, kjer je zaradi svoje poštenosti in pridnosti kmalu dobila ženina sebi všečnega.

In kaj je bilo s Petrovcem? — Ko so policaji, kamor je Ivan naznanil silno zločinstvo, prišli v njegovo stanovanje, našli so je prazno. Petrovec je izginil. Ljudje so govorili, da je bežal v Ameriko ter tako ušel svetni pravici.

Ivan pa se ni več vrnil v Ameriko. Prislужil si je toliko imetja, da je srečno živel v krogu svojih domačih, katerim je mnogo vedel pripovedovati iz Amerike. Žena je polagoma ozdravela in počasi so se zgubile rane prestanih grenkih poskušanj. Vsaki dan so hvalili Boga, da je osramotil nakane sovražnikov ter združil zopet srca, ki so si tudi ločena ostala zvesta.

Vzlasti o božičnih praznikih so se radi spominjali prestanih britkostij ter pripovedovali jih svojim otrokom.

II.

G. † M. † B. †

I.

Na praznik sv. treh Kraljev stopil je v hišo bogate vdove Zaleske v Dobovju občinski sluga, ter želel vdovi in njeni hčerki mnogo sreče. Vzel je v roko kos krede, ter zapisal razločno na hišna vrata znamenja svetih treh Kraljev: G. † M. † B. †.

„Še jedenkrat,“ pravi sluga, „želim vam, draga mati, vsega najboljšega; zdravja in obilno blagoslova božjega, vaši Marijanici pa poleg tega še čvrstega in bogatega ženina. Vsaj se že tako govori po celi vasi, da imajo v Zalesju zelo bogato nevesto. In ljudje imajo prav. Trdno posestvo, brez dolga, denar na posojilu in za vse to lepa jedinica pri hiši, to se pač ne dobi v vsakem kotu.“

„Pojdite se solit!“ zavrne ga gospodinja, „vi ste vedno stari klepetač. Pridite jutri, nekaj moke in malo zabele seveda zaslužite, ker ste nam tako lepo narisali znamenje sv. treh Kraljev na vrata.“

„Bog Vam stotéro povrni, draga mamica, toda . . .“

„No, kaj še hočete?“

„Vsaj veste, mamica, Josip Roncev je vrl dečko, kaj ne res, Marijanica?“

Sluga pri teh besedah pogleda na hčerko, ki je seveda zarudela.

„Iz tega ne bo nič,“ nadaljevala je hišna mati; „dekle se zdaj še ne bode možilo. Sploh je pa mladi Roncev še dečak in naše posestvo potrebuje razumnega in dozorelega gospodarja.“

„To nič ne dé,“ ugovarja sluga, „vkljub svoji mladosti je Roncev vrl mladenič, razumen za vsako delo; poleg tega ga ima pa tudi Vaša hčerka zeló rada.“

„In ako bi ga imela tudi rajše nego sebe, jaz mu je ne bom dala, ako najdem za-njo primernejšega ženina,“ pristavi mati z odločno besedo.

Marijana je stala pri mizi kakor priklenjena in ni črhnila nobene besede. Sluga, ki je pogledal dekleta, popraskal se je za ušesi ter rekel:

„Kako to, mati, da se tako branite? Povejte mi vendar, kaj vam ni po godu pri Roncevem? Ali vam ni dovolj denarja?“

„Pustimo,“ pravi gospodinja, „Marijana je še premlada za možitev in pri tem ostanem.“

„Ali je to Vaša zadnja beseda?“

„Zadnja!“

„Tako pa z Bogom“, pravi sluga, „Bog usliši v novem letu vse vaše prošnje, posebno pa še Marijanici njene iskrene želje!“

In stari sluga je odšel iz Zalesja.

Mati in hči pa ste se zopet vsedli k mizi. Nobena ni besedice spregovorila; obe ste bili zamišljeni in tihi. Le ura je tikala na steni in kazala, da tudi na treh Kraljev dan — čas beží! —

II.

Na večer sv. treh Kraljev zbrale so se pri vaškem velmožu dekleta iz vasi, da bi po stari navadi topile svinec in pozvedovale, kaj jih čaka v novem letu.

Na ognjišču plapolal je ogenj in rudeč plamen je razsvitljeval polnolične obraze; deklice pa so gledale v plamen, ki je oblizoval kotliček napolnjen s svincem.

Ko je bil svinec popolno raztopljen, postavile so kotliček na ognjišče, kjer je bila že lepa posoda s čisto vodo.

Najmlajša je pričevala z litjem. Ta pot je bila najmlajša Marijanica z Zalesja. Ta urno stopi h kotliču, zajame z žlico svinca ter ga vrže v hladno vodo. Kmalu seže v vodo in kaže družicam svinčeno podobo. — Komaj so jo dekleta zagledala, že so klicala:

„Čevelj! Čevelj! Ti boš dobila čevljarja! Ha, ha ha!“

In glasen smeh se je razlegal po hiši. Marijanica pa je z nemim smehljajem stala ter nepremakljivo ogledovala podobo iz svinca, ki je res imela obliko čevlja.

Za njo poskušale so tudi druge deklice svojo srečo in vsaki je podoba naznanjala, kaj jo čaka v prihodnjosti. Vendar tako lepo se ni naredila nobena podoba, kakor Marijanici čeveljček in dekleta so govorile samo o tem čeveljčku. Poleg tega se je še pripetilo, da je Marijanica srečala starega čevljarja Hladnika, ko je šla na sveti večer k polnočnici. To so dekleta zopet razlagala, da tudi to pomeni za Marijanico — čevljarja.

Kmalu je za Marijanico čeveljček zvedela cela vas, tudi stari občinski sluga, ki je noč in dan premišljeval, kaj bi to pomenilo.

V nedeljo potem pa je pred cerkvijo svojim sosedom to stvar pojasnjeval rekoč: „Ako je bil to čeveljček, dobila bo Marijanica čevljarja, zato ker čevljarji delajo majhne, tesne čevlje in so krivi toliko kurjih očes na nogah. Ako je bil pa čevelj velik, kdo zna, kaj to pomeni?“

Meni se zdi, da bo prišel kak vitez na konju z visokimi čevlji po nevesto v Zalesje. Kdo vé, kaj je še temu dekletu prisojeno.“

Tako je modroval stari občinski sluga, sosedje pa so se mu smejali, in ker so vedeli, da le zato sluga toliko gori za Zalesnikovo hčer, ker ondi dobi največ moke in zabele, so mu nagajali, rekoč: „Čeveljček je bil, čeveljček! Čevljarček bo dober, čevljarček!“

III.

Dve leti ste minuli v Zalesju in marsikaj se je ondi spremenilo. Josip Roncev je bil že dve leti pri vojakih konjiki in nobenkrat ga še ni bilo domov. Stari občinski sluga si je zlomil nogo in ker so mu jo v mestu slabo zravnali, bil je zelo šepast. Prihajal je pa v kljub temu še vedno na Zalesje in prinašal Marijanici poročila o Roncevem vojaku.

Nekega dne prihitel je sluga, kar je le mogel na Zalesje z nenavadno novico.

„Vojaki so prišli v Dobovje peš in na konjih, vaje imajo v okolici. Vrli mladeniči so. Pravijo, da je tudi Roncev Josip med njimi.“

Sluga ni še vsega povedal, ko se začuje zunaj hiše peketanje konjskih podkev in vse hiti gledat vojake-konjike, ki jašejo mimo Zalesja. Eden med njimi se posebno radovedno ozira proti Zalesju, bil je — Roncev Josip. Stari sluga ga je takoj spoznal, še prej seveda mlada Zalesnikova. — Mati Zalesnikova ga je vabila, naj se nekoliko pomudi, a namignil je, da mora naprej!

„Drugi pot!“ zakliče, ko njegov konj skoči mimo Zalesja.

Kedo bi popisal radost starega sluge? Skakal je od veselja in kedo vé, kaj bi se bilo zgodilo, ko bi ga lesena noga ne bila krotila. „Saj sem rekel,“ kričal je, „saj sem pravil, da bo prišel vitez na konju z visokimi škornji po

našo Marijanico. Vidite, sedaj je res. Ali ste ga videli?" Tako je gnal stari sluga nepretegoma, ko se je isti dan skozi vas vračal iz Zalesja domov.

In še po noči se mu je sanjalo, da je le on prav razlagal znamenje čevlja, katero je videla Marijanica na sv. treh Kraljev dan, ko so vaška dekleta po starodavni navadi vlivala svinec in iz vlitih podob lahkoverno sklepala na svojo prihodnost. Seveda te podobe se večinoma tako razlagajo, kakor bolje kaže dekletom. To nam jasno spričuje občinski sluga z Zalesja.

IV.

Bil je zopet praznik sv. treh Kraljev. A to leto ni več stari sluga v Zalesju zarisal grba treh Kraljev na hišna vrata. To je storil mladi gospodar na Zalesju Boncev Josip, ki se je vrnil od vojakov ter se preselil iz vasi v Zalesje. Ker je bila mati s postavnim mladeničem zadovoljna, Marijanici ni bilo več treba na sv. treh Kraljev dan pozvedovati po svojem ženinu. Pred pustom je bila poroka.

Na svatbi je bil seveda pričujoč tudi stari sluga, ki je bival večinoma na Zalesju. Bil je ta dan posebno židane volje. Razkladal je svatom na dolgo in široko zgodovino te svatbe.

„Saj sem pravil: Ako je bil čeveljček, Marijanica dobi čevljarja, ako je bil pa čevlji, dobi pa viteza na konju. In dobila ga je vrlega junaka, današnjega ženina in mladega gospodarja v Zalesju. Ženina in nevesto Bog poživi ter jima dodéli obilno svojega blagoslova!“

Tako je sluga končal svojo zdravico.

In bila sta res srečna v Zalesju; saj pošteni, krepostni ženini in neveste so navadno srečni in zadovoljni

v zakonu. Ni je namreč boljše priprave za zakon, kakor verno in brezmadežno življenje.

Stara Zaleska je vedno bolj lezla v tla in to ni bilo napačno zanjo, ker je imela toliko posla z malimi, ljubeznivimi otroci, ki so ji najraje ubajali na tla. — Stari občinski sluga pa je odložil svojo službo, lesena noga mu je delala preveč preglavice; vzela je nanjo „patent“ za beračenje toda le bolj za kvaterne čase, sicer pa je vedno brskal okoli Zalesja, kjer je imel stanovanje in kjer so ga večinoma tudi oskrbovali s hrano in obleko. Mlada gospodinja v Zalesju namreč ni pozabila na svojega nekdanjega zagovornika, ki ji je vzlasti zaželjeno razložil podobo čevlja, ki ga je vlila na sv. treh Kraljev dan.

III.

Med cunjarji.

Duhovnik Pavl Jean je bil majhen, droben in star mož. Že 46 let je bil župnik v Parizu in sicer v neznatnem predmestju, kjer je stanovalo mnogo cunjarjev. Ti so bili večinoma revni, zapuščeni in zelo surovi ljudje. A smilili so se župniku; tudi njih duše so namreč dragocene in neumrljive; zato se je veliko trudil ž njimi. Vesel je hodil k bolnim cunjarjem, ki so imeli večidel svoja stanovanja ali v kakih kletéh, ali na vrhu pod streho. Umazanost, smrad, kletvinje, surovo obnašanje, ki je bilo tukaj doma, ni ga motilo. Temni vhodi v kleti bili so mu večinoma

znani in tudi stopnice pod streho imel je mnogokrat preštete, dasi jih je bilo po nekaterih hišah zelo veliko.

Nekega dné ga vpraša pariški nadškof Sibur, kako da more krotiti in voditi surove cunjarje. — „Potrudim se, da jih vnamem za kako dobro delo usmiljenja. Ako cunjarja pridobim zato, tedaj je pridobljen tudi za Boga in za-me,“ odgovori župnik škofu.

Mraz je bilo neki večer, ko potrka ob 9. uri postrežnica župnika Pavla ter mu sporoči, naj gre v stransko ulico na števil. 105 v šesto nadstropje, ondi da je neka ženska Fiš, za smrt bolna. — Stranska ulica je bila v tej fari med onimi, ki so bile v zelo slabem imenu. Ondi so stanovali najzlobnejši in najsurovejši njegovi župljani. Toda župnik se zato ni nič zmenil, marveč vesalega obraza si je mél roke ter hitel v stransko ulico. — Ko dovrši duhovnik svoje opravilo pri bolnici visoko tam gori v šestem nadstropju, začuje strašen krik v nasprotni sobi. Nato se je slišal hud udarec. Bil je pretep. Župnik skoči urno v nasprotno sobo, ter vidi ležati na tleh krvavečo ženo, katero neusmiljeno pretepa nečloveški mož.

„Stoj! Zverina, kaj delaš?“ zavpije župnik.

Mož — bil je znan cunjar — pogleda okrog sebe ter zapazi župnika med vrati.

„No radovednež, kaj pa vi tukaj delate? Kedo vas je klical? Počakajte, bote videli, kako se s šestega nadstropja skoči skozi okno na cesto. Tega gotovo še niste poskusili. In v trenutku zgrabi cunjar-velikan drobnega župnika v naročje, kakor da bi bil kak otrok ter hiti ž njim proti oknu.

Duhovnik se je seveda zelo prestrašil, a vendar ni zgubil samozavesti. Zato zakliče cunjarju: Počakajte!

Jaz sem vas hotel le pomoči prositi za ubogo vašo sosedo, ki v nasprotni sobi umira v največji revii.“

Cunjar obstoji. Bil je zadnji čas; še en korak in bil bi pri oknu. Urno zopet postavi župnika na noge rekoč:

„Kaj ste rekli?“

„Uboga žena“, reče župnik, „vaša soseda umira v bližnji sobi in prosim vas, da pridite k njej.“

„Dobro“, pravi cunjar, „pojdiva in poglejva, kaj je.“

Župnik gre pred njim v sobo, kjer je ona ženska ležala na trdem ležišču. Nekaj zgnjile slame pod njo, nekaj umazanih cunj na njej, to je bila oprava bolnice, ki je nemirno zrla na okrog, ter z užganimi ustnicami ležala na bornih tleh. Žalosten prizor!

„O reva!“ vsklikne cunjar, kateremu se je takoj polegla njegova jeza pri tem strašnem prizoru. Župnik mu dá dva franka, rekoč: „Prosil bi vas, ko bi hoteli slame kupiti, da revii polajšamo bolečine.“ „Precej grem“, odgovori poprej razljuten cunjar in hiti z denarjem po stopnicah navzdol. — Komaj pa da je izginil, odpró se vrata od raznih strani na hodniku. Ženske priskočijo iz odprtih sob k župniku ter vpijejo nad njim: „Bežite gospod, bežite! Ta človek je zverina, kadar razdivja. Res gospod župnik, hitite od tod, moj mož je res divji,“ pravi ona ženska, katera je malo poprej kričala pod vdarci cunjarjevimi.

„Ne! Ne bežim!“ pravi župnik, „jaz ostanem tukaj in menim, da se bo vse prav izšlo.“

Ko pa ženske med razgovorom z župnikom začujejo stopinje cunjarjeve, ki se je vračal s kupljeno slamo, poskrile so se urno po svojih sobah ter zaklenile vrata za seboj. Bale so se cunjarja neizmerno.

Prinesel je cunjar tri otepe slame. Vrže jih na tla ter jih razveže. Nato slamo zrahlja ter jo lepo naloži po tleh, priredi zglavje iz slame ter vzdigne bolnico, prav tako spretno in lepo, kakor kaka usmiljena sestra, ter jo polagoma položi na novo ležišče. Urno zgrabi staro slamo ter jo pomeče skozi vrata. Nato z drugim otepom slame pokrije bolnico, kateri se je poznalo na obrazu, da ji je snažna postelja zelo polajšala hudo stanje.

Župnik je stal ob strani ter gledal in občudoval postrežnega cunjarja, ki je ravnokar divjal v svoji besnosti nad svojo ženo.

„Gotovo ste sedaj bolj zadovoljni,“ reče župnik cunjarju, „kakor pa če bi bili še pretepali svojo ženo ali pa mene vrgli skozi okno iz šestega nadstropja na cesto.“

„To imate prav,“ reče cunjar. „Jaz nisem vedel, da ta bolna reva mora v takem prebivati.“

„Dobro srce imate,“ reče mu župnik, „čez par dni zopet pridem in veselilo me bo, ako se bova videla.“

„Ne zamerite, gospod,“ reče cunjar in zarudel je v obraz, „ne zamerite mi; jezen sem bil in v jezi človek skoro ne vé, kaj da dela!“

„Le pridite, da se zopet vidimo.“

„A nekaj mi morate obljubiti“, pravi župnik.

„Kaj takega?“ vpraša cunjar.

„V treh dneh jaz zopet pridem in do tedaj vi ne bote topli svoje žene, kaj ne, da ne?“

„Ne vem, kako bo, preveč je trmasta. No pa vendar — — —“

„Kadar bo žena s svojo trmo vas dražila, pa obiščite to-le bolnico.“

„Prav“, reče cunjar, „obljubim.“

Župnik pride in prepriča se, da je bil cunjar možbeseda. — Polagoma ga je jel župnik opominjati in cunjar ga je poslušal in storil po župnikovih naročilih. Jel je v cerkev hoditi in prejemal je tudi sv. zakramente.

Nekega dne zgodaj zjutraj pa zapazi duhovnik cunjarja v cerkvi, ko je ravno nekaj denarjev vrgel v cerkveno puščico. — Duhovnik stopi k njemu ter ga vpraša, kaj da tukaj dela. Nerad, a na prigovarjanje reče cunjar: „Prej sem preveč pil in bil nezmeren, zato sedaj včasih denar namenjen za svoj zajutek vržem v puščico.“

Res ljubezen vse pretrpi, vse upa, vse prenese in dela čudeže.

IV.

Senica.

Lepega pozimskega dne — tako pripoveduje neki francoski pisatelj, — sprehajal sem se po rastlinskem vrtu v Parizu. Nov sneg je zapadel in drevje po vrtu se je lomilo pod njegovo težo. Ljudi ni bilo mnogo videti na vrtu, le nekega dečka kakih šestnajst let zapazil sem, da je ptičem metal drobtine in zrna. Ta deček je bil videti bogat; bil je lepo črno oblečen in za njim je stal služabnik, ki je držal v rokah dečkovo vrhujo suknjo.

Ptičev je bilo seveda vse polno okrog dečka. Daleč na okrog je ležal visoki sneg, in v takem času mile ptice nimajo ravno prijetnih dni. Zbrali so se najraznovrstnejši ptiči. Drzni in snedeni vrabei bili so dečku najbližji in so tudi delali največ šuma; ščinkovci, strnadi, penice,

senice, ti so bili bolj boječi ter so le tu in tam z bližnjega drevesa prileteli pobrat kako drobtino. — Deček je vesel opazoval to raznovrstno družbo. Odganjal je presitne vrabce in bolj na daleč lučal drobtine, da so nekaj dobili tudi bolj boječi ptiči.

Temu dečku približam se tudi jaz, ker prišel sem z istim namenom na vrt, kakor deček. Prinesel sem hlebček kruha seboj ter ga tudi na onem mestu razdrobil ptičem. Deček se mi prijazno nasmeja, rekoč:

„Hvala vam lepa za skrb do ubogih ptičic. Sedaj po zimi se jim hudo godi. Človeku se morajo res v srce smiliti. Da bi pač ljudje imeli več srca do ptičev, svojih dobrotnikov.“

„Vi imate ptiče posebno radi, kakor se vidi,“ vprašam dečka in spremljevalca.

„Da, rada jih imava,“ odgovori deček ter se obrne od mene, hoteč zakriti solze, ki so se mu zalesketale v očeh, „posebno senice so mi ljube. — Ti nedolžni ptički vzbujajo mi drage spomine.“

„Rad bi poznal te vaše spomine,“ rečem, ko vidim, da mi želi deček odkriti svoje lepo srce. — In mladenič mi začne pripovedovati naslednjo dogodbo:

„Imel sem sestro Leonino, ki je bila dve leti mlajša od mene. Imela je posebno veselje s ptički in drugimi živalicami. Preteklo poletje bila sva z Nino skupaj na deželi. Nekega dné igrava se na vrtu, ko nenadoma, kakor strela z jasnega plane neki skopec v bližnji grm. Nina se prestraši in hoče bežati; jaz pa jo pridržim in skupno greva k grmu gledat, kaj da skopec ondi išče. Kragulj naju hitro zapazi ter z velikim šumom zbeži iz grma. Midva s sestro pa stikava po grmu in kmalu zapaziva

razdejano gnezdice, katero je kragulj oropal. Več mladičev je ležalo mrtvih na okrog, le eden med njimi je bil še živ, ki je glasno čivkal, kakor da bi klical na pomoč. — Precej časa sva čakala z Nino, da morda stara priletita od katere strani, a ni ju bilo, najbrže, da ju je tudi v svoje kremplje dobil skopec. Nina vzame naposled kričečega mladiča, rekoč: „Uboga živalica je sedaj prava sirota, nima ne očeta ne matere in ako jo tukaj pustiva, prifrfrá morda zopet neusmiljeni kragulj ter tudi njo požre. Vzeti jo morava domov; ko odraste, da si bo mogla sama iskati hrane, tedaj jo bova izpustila.“

Nina je bila sedaj vsa srečna. Napravila je za ptičico lepo gnezdice, zrahljala je je z mehkc pavolo in oskrbovala ptico s primerno hrano. Ptičica je polagoma zgubila mah, obraščala se je s perjem in kmalu smo imeli v sobi lepo — senico z višnjevkastimi krili, solnčno-rumenim ovratnikom in škrlatno-rudečo čopico na glavi. Letala je vesela po sobi, pela da je bilo veselje ter se vzlasti rada vsedala na okna in vanje kljuvala.

Nekega dné dejal sem sestri:

„Nina, mi nismo vjeli senice, da bi jo imeli zaprto. Glej jo, kako pika na okno, ker bi rada zletela ven v zeleni gaj, kjer se lepe prostosti veselé njene sestrice.“

Tedaj pa se je Nini užalilo srce in oko se ji je napolnilo s solzami. A vendar nič ne reče; pokliče pa senico in ta popolno krotka kakor vselej urno prileti ter se ji vsede na ramo in ko ji roko pomoli, sede ji na prst.

„Nesiva jo na vrt,“ pravi sestra. Vreme je bilo milo, nebo jasno in solnce je prijazno sijalo. Drevesa so bila napoinjena z lepim sadjem in cvetlice so se krasno raz-

evitale. — Ta raznovrstna lepota v naravi seveda ni bila v nobeni primeri z dolgočasno enoličnostjo v sobi.

„Ti mala nehvaležnica,“ pravi Nina proti senici, „ti boš pač hitro pozabila na nas tukaj v lepi naravi.“ Nato odpre roko, obrne se v stran in spusti senico.

Vesela je senica zletela na bližnje drevo. Tam jela je vesela se oglašati, kakor bi nama hotela naznanjati, kako se veseli svoje prostosti. Lepo se je ta pesem razlegala po vrtu, a Nino je napolnjevala s posebno otožnostjo. Sedla je pod drevo, zakrila si obraz ter pričela britko jokati. Oživeli so se ji v srcu prijetni spomini, kako sta blizu skupaj spavali, kako ji je senica zjutraj priletela na ramo ter jo jela pikati v lice, ako je predolgo spala . . .

Ta čutila premagala so sestro; zato stegne svojo roko za ptico ter zakliče: „Seničica, seničica!“ kakor jo je klicala doma.

Komaj pa je to spregovorila, že je priletela ptičica k njej ter ji sedla na ramo in na prst, kakor poprej doma v sobi.

Oj, kako srečna je bila Nina! Božanja in ljubkovanja ni hotelo biti konca. Sestra je govorila tako mило in otroško, tičica pa je žvrgolela tako ljubo, kakor bi ji hotela odgovarjati: „Ne, ne, svoje dobrotnice ne bom pozabila, ne bom zapustila.“

„Glej,“ reče sestra meni, „seničica ne bo šla od mene.“

In res ni zletela od sestre. Bili ste vedno skupaj, vedno je letala okrog nje v sobi, v kuhinji, na vrtu, povsod jo je spremljala. Zvečer je blizu nje zaspala in zjutraj jo je s svojim petjem budila in opominjala, naj i ona opravi svojo jutranjo molitev . . .

A vse to je minulo, nenadoma, hitro minulo. Jeseni smo se vrnili v Pariz; kmalu po našem prihodu pa je

jela Nina bolehati in dasi so ji bili v pomoč najboljši zdravniki, ni se ji hotelo zboljšati. Morala je večinoma prebiti v sobi in sicer v postelji. Zvesta ptica se skoro ni ganila od bolnice. Odkar ji je zbolela dobrotnica, senica ni bila več tako vesela; ni se več oglašala in najraje je čepela na robu postelje ob zglavju bolnice. Večkrat se je pa približala ter sedla Nini na ramo, ali na suhe prstke. Tu je sedela ter poslušala, ko ji je Nina tožila svoje bolečine.

Nekega dné se je še oglasila seničica, zapela glasno in veselo svojo pesem. — To je bilo oni dan, ko so bolnico prevedeli s svetimi zakramenti. Ko se je začul zvonček pred vrati, tedaj se je razlegal po bolniški sobi glasen spev.

Nekaj dni pozneje pridem v sobo bolnice, ko je bila ravno za nekaj trenutkov sama. Zdelo se mi je, da spi, a morala je še ravnokar moliti, ker je imela še roke sklenjene kakor za molitev ter je v rokah držala svetel križec.

Nenadoma se vzbudi in ko mene zagleda pri postelji, pokliče me k sebi ter mi reče: „Z Bogom, predragi, jaz se moram ločiti. Ne pozabi na senico, mojo prijateljico. Bodi zvest svojemu Bogu, kakor je bila seničica meni in tedaj boš srečen. — Kje so mati? Pokličí jih! V nebesih se vidimo!“

Hitro pokličem mater, a bilo je že prepozno, Nina je že zaspala. Senica pa je vzletela skozi odprto okno, in zdelo se nam je, da nese proti nebesom na svojih perutih čisto dušo naše otroško-nedolžne Nine.

„In kaj je bilo potem s senico? Ali se ni več vrnila?“ vprašam mladeniča.

„Ni se več vrnila k nam, pač pa si je zbrala drugi dom. Ko sem šel namreč nekaj dni pozneje na pokopališče (Père le chaise) ter ondi klečé molil za pokoj Nine, tedaj sem čul ne daleč od groba oglašati se senico. Takoj jo pokličem, kakor jo je nekdanj klicala sestra in precej je priletela in mi sedla na prst: bila je Ninina seničica. Nekaj časa mi je sedela na prstu, a kmalu je zletela na Ninin grob ter ondi skakljala od cvetke do cvetke, ki so bile bogato nasejane na njenem grobu. In kolikorkrat sem prišel na pokopališče, vselej našel sem ondi senico. Po dnevu pela je nad grobom, po noči pa je počivala na grobu med cvetlicami. Pred nekaterimi dnevi pa sem zopet prišel in zopet sem našel senico, a počivala je na grobu — mrtva. Mraz in glad sta jo umorila.“

Pri teh besedah pa je mladenič zaplakal kakor otrok in odhitel je z vrta s svojim služabnikom.

Tudi jaz sem počasi stopal za njima in razne misli so mi šumele po glavi. — Želel sem, da bi našel povsod takih prijateljev ubogih ptičev, kakor je bil moj najnovejši znanec in njegova sestra. Mislil sem pa tudi: Oj, kako ta ptica v senco postavlja ljudi! Kako hvaležna je bila Nini, svoji dobrotnici, kako zvesta je celo umrla na grobu! In ljudje, kako malo so hvaležni! Kako radi pozabljajo svojih dobrotnikov. Pogostokrat jim celó umrlim v grobu ne dajo pokoja . . .

v.

Na balu.

Predpust je čas veselice, zabav in plesov. Ljudje predpustni čas tudi obilno porablajo v te namene. Malokje je opazovati toliko gorečnosti, kakor pri veseliceh. Nekdaj našemu ljudstvu bali niso bili znani po imenu. Napravljala je bale le gospôda po mestih. Dandanes pa, ko so pozabili ljudje narodne prislovice: „Jaz gospod, ti gospod, kdo bo pa krave pasel?“ ter je ali vsaj hoče biti vsak gospod, imamo takih balov mnogo tudi po kmetih. — Umesten je torej v tem času „listek“ o balu, ki slôve tako-le:

Grof Viljem B. je bil mlad moŝ. Kdor ga je poznal, vedel je, da je grof lahkoŝiven veseljak, ki si ne odreče ničesar, kar poŝeli njegovo srce. Svojo obleko dobival je iz Pariza, svoje konje iz Angleŝkega; lovci njegovi so bili iz Tirol, vina je točil francoska in slike italijanskih umetnikov so krasile stene v njegovi palači. Pri njem je bilo vse izredno, obilno in dragoceno.

Grof Viljem je bil bogat, duhovit in prikupen moŝ. Imel je prijateljev, kolikor je hotel in vendar ŝe v edenindvajsetem letu ni bil veĉ zadovoljen sam seboj. Nasitil se je vsega in zanj ni bilo veĉ skoro nobene stvari, ki bi mu bila delala veselje. Lovci so postajali, ker je grof le redko ŝel na lov in veselice so ponehavale v njegovi hiŝi, ker ni mnogo vabil svojih prijateljev k sebi.

Skoro da bi bil obupal; a nekaj ga je ŝe vendar priklepalo na ŝivljenje. To je bila njegova strast za igro. Pri igralni mizi, kjer je bilo polno kart in kupe denarja, tam se je ŝe razvnel, tam ga je dramila opoteĉa sreĉa, ko je ali izgubljal ali dobival velike svote.

Nekoč naprosijo ga tovariši njegovi, naj napravi plesno veselico v svoji palači. Dovolil je v to, a s tem pogojem, da on ne bo plesal. — Mlademu umetniku je naročil, naj primerno okraši veliko dvorano; tudi vse drugo je oskrbel v zabavo svojim gostom.

Tako lepa še ni bila nikoli grofova dvorana. Razsvetljena kakor solnčen dan kazala se je sredi najhujše zime v pomladanski podobi. Polna zelenja in cvetja, vmes pa umetnega sadja. Gostje so bili kar očarani, ko so gledali to lepoto.

Tedaj pa je zunaj vladala ostra zima. Snega je mnogo padlo, in mrzla burja zledenila ga je, da je kar škripalo pod nogami. Bogati so se na cesti zavijali v svoje dragocene kožuhe ali pa so se greli doma pri gorkem ognjišču. Takim seveda zima ni nič na potu. — Toda revežem zima ni prijateljica. Njih stanovanja so revna, vlažna; vrata in okna slabo zapirajo; peč sicer stoji v kotu, a je navadno mrzla. Rad bi se revež ubranil mrazu, a nima primerne zimske obleke . . . Oj po zimi je revežem dvakrat hudó, a kako redki so angelji usmiljenja, ki obiskujejo revne ter so jim vzlasti po zimi v podporo za drva, obleko, hrano . . .

Toda kdo misli na to?

Ob desetih zvečer žarelo je iz grofove palače; vsa okna so bila umetno razsvetljena. Iskri konji dovažali so na lahkih sankah imenitno mestno gospódo v grofovo palačo. Vhodi v palačo so bili pregrnjeni z dragocenimi pregrinjali, pri stopnicah pa je stal grof ter vljudno sprejemal in pozdravljal svoje goste. Ko se mu je zdelo, da so že došli večinoma vsi povabljeni, stopi pred vrata na cesto, gledajoč ali je morda še kak voz na potu. Voza

ni bilo videti nobenega, a približala se je grofu revna ženska z jokajočim otrokom v naročju. Nevoljen zavpije grof nad tujo žensko: „Stran od tukaj, capinka!“

„Ah, milostni gospod, prosim Vas, usmilite se me! Strašen mraz mori otroka in mene.“

„Jaz sem že zjutraj razdelil darove. Nocoj imam drug posel in se ne morem ukvarjati z berači.“

„Saj toliko Vas prosim, da si kupim kos kruha in butarico drvá. Zebe, strašuo zebe!“

Hipoma pa med tem prihiti voznik z zadnjimi gosti. Komaj se je umaknila reva, da je niso povozili konji. — Ko je voznik odšel z vozom, prišla je zopet uboga žena pred vrata, a tedaj dete ni več kričalo v naročju. Zaspalo je. Tudi mati čuti se vkljub lakoti zelo zaspano; oči so ji bile trudne in noge so ji omahovale. Onemogla sede na prag, da se odpočije. A kmalu pride vratar, in ko tujo žensko zapazi sedečo na pragu, zarobni nad njo, ter jo siloma pahne čez prag. Revna mati ni mogla več dalje, precej poleg vrat ob zidu zopet omahne na tla. Krčevito stisne dete v svoje naročje, kakor bi se bala, da ga ji hoče kdo vzeti. Toda ni se ji bilo treba več bati, kajti dete je bilo mirno, tiho, mrzlo — mrtvo. A nezavestna mati ni tega več spoznala. Naslonila se je na zid ter zaspala. In sanjala je, kako je nahranila dete ter je smebljajoče polagala v zibelko, pojoč mu zazibalno pesmico, kakor jo znajo le matere. — Zunaj pa je medlo s snegom, in uboga žena je bila kmalu odeta v belo sneženo odejo, podobna je bila svoji jedini prijateljici beli ženi — smrti, ki jo je ravno sedaj poljubljala s svojim ledeno-mrzlim smrtnim dihom. Pri ljudeh ni našla uboga mati srca, a smrt ji je donesla rešitev . . .

Nad njo pa se je razlegala vabljava godba in gostje so se vrteli v raznih plesih. Krasna jim je bila obleka. Koliko dragocenih biserov se je blestelo plesalkam raz obleko! In jeden sam tak biser bi bil zadostoval, da bi bilo rešeno dvojno človeško življenje. Uboga žena, ležeča sedaj v smrtnem spanju pred hišo, kupila bi bila zanj drva, kruha in mleka, za svojega otroka in zase . . .

Da, da brezsrčnim bogatinom morajo biti zaprta vrata v nebesa! . . .

Obtihne pa godba v plesalni dvorani in gostje so povabljeni k bogato pogrneni mizi, da se odpočijejo in okrepcajo. Nekaj starejših gostov jelo je odhajati. Med drugimi grof sam spremi kneginjo prijateljico po stopnicah do voza. Ko se vrača s ceste v hišo, zadene z ного ob nekaj trdega v snegu poleg zidú. Ostro pokara služabnike, da niti o taki slovesni priliki ne poskrbé za red in snago pred hišo. — Služabniki pogledajo z grofom, kaj da je ob zidu nastavljenega in izvlečejo izpod snega — mrtvo ženo z dojencem v naročju.

Grof prestrašen odskoči; spomni se, da je to gotovo ona ženska, ki ga je par ur poprej prosila za božjo voljo, naj se usmili vsaj njenega nedolžnega otroka. Do cela premagan od silnih očitanj vesti beži grof v gorenje prostore ter se zaklene v svojo sobo. Zbrana gospôda hitro zve za strašen dogodek in veselica je bila takoj dokončana. Smrt pred hišo zagodla jim je zadnjo arijo ta večer: „Bežite pred menoj!“

In bežali so. Ko se gostje razidejo, prihiti grof zopet v spodnje prostore, kjer so že služabniki prenesli zmrzli trupli v svojo sobo. Ženske so drgnile trupli, da bi ju oživili, a bilo je prepozno. Mraz in glad sta

pokazala svojo moč nad siromašnim človekom. Dasi pa je bila žena mrtva, vendar ji skoro niso mogli izviti mrtvega otroka iz rok. Kako strašen je moral biti boj materine ljubezni za otroka, katerega niti sedaj mrtva neče izročiti tujim rokam . . . . .

Grof nekaj časa gleda ta prizor, a ko je videl, kako krčevito je mrtva mati držala svojega dojenca v naročju ter mu mrtva očitala njegovo brezsrdnost, tedaj pa je zbežal zopet v razsvetljeno dvorano, tekal je sem in tja, trgjal z zidov zelenje, preobračal cvetlice, metal raz mize razna dragocena jedila. „Oh le košček kruha, le gorka soba bi bila zadosti, in siroti bi ne bili umrli od lakote“, klical je grof ves obupan ter se zaprl v svojo sobo.

Tu je jel premišljevati, morda prvokrat odkar je živ, človeško življenje, njegovo osodo, njegov namen. Premišljal je tudi o svojem življenju. Vedno jasneje mu je bilo, kako prazno, malovredno da je bilo do sedaj njegovo življenje. Bog mu je naklonil toliko časnih darov, naklonil mu je obilno bogastva. Koliko dobrega bi bil on lahko storil! Koliko solz revežem otrnil z velih lic! In vendar on ni storil nič, prav nič! Sedaj pa še to, da je vsled njegove krivde vničeno dvoje življenje pred njegovo hišo vsled mraza in lakote, dasi ima grof toliko jedil in toliko drvá!

Tisto noč in drugi dan je bil grof zaprt v svoji sobi. Domači so trkali na vrata, a ni bilo nobenega odgovora. Proti večeru pa so s silo odprli ter našli grofa klečečega pred podobo svoje matere.

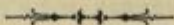
Bali so se ga služabniki, a on jih je prijazno potolažil rekoč:

„Prijetelji, sedaj začnemo drugače, pravo življenje!“

Ni še minulo eno leto in že se je v onem mestu dvigalo dodelano veliko poslopje. Bilo je zavetišče, katero je sezidal na lastne stroške grof Viljem. Sprejemali so v to hišo reveže, vzlasti zapuščene otroke. Skrb za nje je bila izročena redovnikom, usmiljenim bratom in zadnji med temi brati je bil grof-vstanovnik. Pet let je še preživel v tej novi družbi, na to je umrl med revnimi sam najbolj reven, ker je že poprej razdelil vse svoje imetje. Vedel je, zakaj je živel in spokorjen umrl je srečno.

Med določili pa, po katerih se vravnava oskrbovanje ubogih v sirotišču, je važno posebno to-le: „Od praznika vseh svetnikov do velike noči morajo biti v zavetišču zakurjene dve veliki sobani, kamor sme vsak revež priti se gret po dnevu in po noči; opoldne in zvečer deli naj se v teh sobanah vsem navzočim gorka, krepka juha.“

In kadarkoli so se zbirali reveži v teh prostorih, hvaležno so se spominjali dobrotnega grofa. Modri stariši in vzgojevalci pa so v zavetišče vodili sebi izročeno radovanja željivo mladino, da je gledala, kako veseli se pokrepčani reveži vračajo domov; tu so stariši mladini pojasnjevali pravi namen človekovega življenja, rekoč: Poglejte, to je bal, to so veselice, kakoršne v svoji iznajdljivosti napravlja krščanska ljubezen . . . .

VI.

Ne želi svojega bližnjega blaga!

Bilo je zvečer dné 2. julija 1866.

V vojaškem avstrijskem taboru blizo Králové Hradce potihnil je vojaški hrup, rožljanje orožja, prepevanje.

Vojaki trudni od dnevne hoje in prešinjeni strahom pred bližajočim se bojem kmalo zaspijo. Ležijo semtertje po šotorih na trdih tleh v svoje plašče zaviti. Le straža obhaja svoje postaje in posluša, če ne preti kaka nevarnost.

»Ti Edvard! ali spiš?« zašepeče naenkrat Lahoda k svojemu prijatelju, edinemu sinu premožnega trgovca K. iz Budejevic.

»Oh, prijatelj! kako bi zamogel spati! Meni se dozdeva, da danes zadnjikrat počivam med živimi; slutim, da bom jutri ležal kje na borišču. Kaj bodo počeli moji stariši, oče in mati!«

»Nikar ne bodi otročji! Kaj vse ti na misel pride! Zakaj bi pa ravno ti moral pasti? Ali nas ni na tisoče?« tolaži Lahoda Edvarda.

»Smrti se ne bojim, ampak če pridem domu ves pokvečen — kaj potem? To je zame strašna misel, to me skrbi. In kaj bodo moji otroci in žena počeli? Kaj je tebi! Ti si sam, svoboden in zavoljo tvoje smrti ne bodo oče in mati stradali.«

»Ali bota vendar tiho? Pustita nas raji spati, o takih rečeh vendar ni treba sedaj žlobudrati, ko je že Bog vedi kje sovražnik Prus, morda bode raji zbežal, kakor bi se hotel z nami meriti! he, he, s kapami ga bomo potolkli — še smodnika treba ne bode,« zakrohoče se polglasno lahkomišljeni korporal Zdenek, ki je ležal zraven.

»Blagor tebi, vzdihne Edvard, da tudi sedaj nahajaš tolažbo v svoji lahkomišljenosti. Ti Lahoda poslušaj! Ko bi se zgodilo in bi jaz padel, vzemi si v spomin na svojega prijatelja to-le zlato uro in tudi denarno mošnjico. V mošnjici najdeš pismo — zadnji pozdrav —

mojim starišem, njim ga oddaj, kadar se domu vrneš. Potolaži jih, da sem umrl, — na smrt popolnoma pripravljen.«

»Škoda, da nimaš peresa in papirja, da bi ta testament zapisal — saj bode Lahoda na vse pozabil, he, he,« posmehuje se Zdenek Edvardu, »pa vesta kaj, pušta te burke in raji spimo, Prus že tudi spi in še sanja se mu ne, kako jo bo po hrbtu dobil — halo, halo...«

»Zdenek, Zdenek, ti se pa res vedeš, kakor bi imel jutri v svate iti, pa ne v vojsko« svari natihoma Edvard predrznega tovariša, ki je skoro glasno prepevati začel.

»No ali imam morda jokati — ko še ne poka in ne grmi?«

* * *

Bleda luna prikazala se je pozno v noč na nebu in nekako otožno zrla je mladim, krepkim vojakom v obraz, kakor bi jih milovala.

Marsikateri se je zbudil in se je zagledal v to otožno ponočno svetlobo — spremljal jo je z očmi po njenem potu in marsikateremu se je izdril globoki izdihljež iz stisnjenih prs. — Luna! ali mi bodeš tudi jutri gledala iz svoje višave v obraz? Morda mene več videla ne bodeš — ampak mojo gomilo. — Morda bodeš priča mojega trpljenja kje na borišču? — — —

Poslovala se je luna od avstrijskega tabora in prostor naredila prijaznemu solncu — dan je napočil. Vojaške trobente in bobni so naznanjali dan, nesrečni dan tretjega julija. Po celem taboru nastalo je naenkrat živahno. Med veselim petjem slišala se je grda kletvina vojaških po-

veljnikov, med surovim zabavljanjem molitev nesprijenih vojakov.

Koliko tisoč jih je videlo danes zadnjikrat solnce, koliko tisoč je danes zadnjikrat šepetalo: »Reši nas hudega!«

Med slednjimi bil je tudi Edvard in njegov rojak prijatelj Lahoda. Nasproti temu je pa korporal Zdenek s hripavim glasom prepeval:

»Ne umrjem na slami,
Umrjem na polji,
A ko s konja padem,
Šabljenka zazveni.«

»Ti Zdenek, ne poj samo, malo tudi moli, morda greš na pokopališče, ne pa k poroki« opominja Lahoda.

»Ej, kaj bi molil ha ha,« zavrne prijatelja Zdenek in zakroži zopet eno bolj »vojaško«. Tu kakor blisk zagrmi povelje: Naprej!

Nastane ropot in hrup — vojaki na-se mečejo torbe in puške in v celih nepreglednih vrstah nepremakljivo stojé pričakujejo daljšega ukaza. Vojaške godbe začnejo svirati in nepregledne trume se pomikajo proti Hradci. Po prašni cesti vzdigujejo se celi oblaki prahu, ki jim kmalu pokrijejo vso obleko in potne obraze.

Solnce pripeka. Po štiri ure trajajočem težavnem vojaškem hodu dospejo v okolico Hradce.

Kar se je avstrijskim poveljnikom nemogoče zdelo — bila je neprijetna resnica: Sovražnik v celi svoji moči je bil že prestopil strme meje češke dezele in je pričakoval osupnjene Avstrijce.

Kmalo je začelo na obeh straneh grmeti, topovi so pokali — cele vrste vojakov so padale kakor snopi pod srpi ženjic, mrtvih trupla so se kopičila in vpitje, stok ranjenih odmeval je po celem borišču, kri je močila zemljo. V nekoliko minutah je ležalo na borišču tisoče in tisoče mrtvih in težko ranjenih.

»Lahoda«, vsklikne ves preplašen Edvard, »da ne pozabiš, prosim kar precej vzemi to-le pismo na moje stariše.«

Bližje in bližje se pomikata obe vojski, kmalu dojde vrsta na puške. Kroglice žvižgajo, srce prerivajoči vskliki se ponavljajo.

»Lahoda — pozdr--r . . .« ubogi Edvard ne more več govoriti, z razstreljeno glavo pade mrtev na tla.

Pozablja Lahoda na zlato uro — nima časa misliti na zlato v smrtni nevarnosti. Vidi pa, kako se hitro Zdenek k mrtvemu Edvardu pripogiba, kako mu uro odpenja in denarno možnjico jemlje. Toda v trenutku se spremeni prizor: Tudi Zdenka je zadela kroglja in mrtev se zgrudi s prestreljenimi prsi na mrtvega tovariša, kateremu je hotel vzeti zlato uro.

Vojska je bila za naše zgubljena — v divjem begu reši si Lahoda življenje . . .

Sedaj je pošten rokodelec in večkrat otrokom pripoveduje to dogodbo ter jih svari:

»Ne želi svojega bližnjega blaga!« *Fr. L—r.*

VII.

Moj prvi bolnik.

Češki spisal dr. J. B.

Znamenit praški zdravnik je rekel ob neki priliki: Zdravnik je revež, ako ga kličejo; še večji pa, ako ga ne kličejo. Zame imelo je poslednje veljavo. Prišel sem na deželo, vnet za svoj poklic. A gledati sem moral, kako so bolniki mimo mene pošiljali po zdravila k mazačem. — Čakal sem na bolnika! — Kako trpka je ta beseda!

V Budovicah, kjer sem se naselil, prebivalo je kakih 400 ljudi, v okolici nekaj tisoč, a vendar ni nikdo zbolel, da bi bil jaz vedel zanj. — Premišljeval sem ravno neki večer, kaj da mi je storiti. Čujem pa pred svojim stanovanjem besede: »Saj tudi tukaj stanuje zdravnik«. Pogledam skozi okno. Besede te spregovoril je porogljivo mlad gospodič, ki je v družbi vaških dečakov hitel v graščinski ribnik ribe lovit.

To je bil mladi baron. Oče ga je sicer pošiljal v šole, a baronček se je slabo učil. Poklicali so ga domov, da bi se učil gospodariti na grajščini. Toda tudi za gospodarstvo se ni mnogo menil, pač pa je tratil svoj čas z zabavami, plesi in raznimi burkami, pri katerih mu je bila vaška mladina v pomoč.

Znevoljil sem se ter odstopil od okna. Kmalu pa stopi v sobo moja stara gospodinja. »Tukaj so mi oddali z grada pisemce za Vas; sluga čaka spodaj.«

Hitro vzamem pismo ter je preberem. Slovelo je: »Blagorodni gospod doktor! Pridite urno v grad. Baronu se je pripetila huda nesreča. Zlomil si je nogo.«

»Precej grem, precej!« rekel sem. »Urno, kje je moja vrhna suknja? Baron si je zlomil nogo.«

»Ali res? Ubogi baron, povsod ima smolo!« modrovala je moja stara gospodinja. »Toda čudno se mi zdi, da je baron že iz mesta, kjer po zimi prebiva. Nič niso ljudje še govorili, da bi bil že v gradu«, nadaljevala je starka.

Jaz pa ne meneč se za starkino modrovanje se urno napravim, vzamem vse potrebne priprave seboj ter hitim proti gradu. Skoro da se je že stemnilo in pot do grada je bila dolga. — Sin se raduje pri ribnjaku, mislil sem si, ter morda celo ne vé, kaj se je pripetilo doma očetu. Naposled pridem pred grad. Menil sem, da bodo v gradu razsvetljena okna, a bilo je vse tema, kakor da ni nobenega človeka v gradu. — Potrkam na vrata in še le čez dolgo časa mi odpró.

»Hitro! hitro!« klical sem.

»Kaj pa imate tako nujnega?« vpraša me sluga, ki je odprl vrata.

»Jaz moram k gospodu baronu«, odgovorim.

»Gospoda barona ni v gradu. On živi po zimi v mestu.«

»Ni ga doma? To bi bilo pač čudno!«

»Tù pride ravno gospod oskrbnik, prosim, zmenite se z njim.« reče sluga ter pojasni oskrbniku vso stvar.

»To je pač čudno«, pravi gospod oskrbnik. »V gradu ni bilo gospoda barona že tri mesece. To mora biti kaka pomota, ali pa se je kedo ponorčeval iz Vas, gospod doktor. Kedo pa Vam je sporočil?«

»Tu je pisemce.«

»Ah, pismo je pisal mladi baron, ta porednež. To je njegova pisava. Da si vender drzne kaj tacega!«

»A to je pač od sile«, pravi doktor, »da si upa tako zlorabiti celo ime svojega očeta. Pač zato zasluži, da bi jo tudi on staknil.«

»Popolno zlagano to ni«, nadaljuje oskrbnik. »Bolnika imam res, seveda ne v gradu, pač pa v hlevu. Konj, katerega jezdi stari baron, obolel nam je nevarno. In temu je tudi ime: baron. Vsaj je ravno sedaj živinozdravnik pri njem. Najbrže pa da ga bomo morali končati, kajti konj z zlomljeno nogo se težko ozdravi.«

Bil sem zelo razjarjen; a vendar me je zanimalo pojasnilo oskrbnikovo.

»Ali ima ta konj visoko ceno?« vprašam oskrbnika.

»To je star konj, a baron ga ima zelo rad in vem, da bi raje dal tisoč goldinarjev, nego da mu pogine ta žival. Prosim, ako drago, pojdite pogledat.«

Šel sem seveda ž njim ter spoznal, da konj ni v toliki nevarnosti, kakor so pravili. Z živinozdravnikom sva mu kmalu vrnala nogo, ki pa ni bila zlomljena. Ob desetih zvečer sem se vračal z grada domov.

Nekaj streljajev od grada srečam več vaških fantov z nosilnico v rokah. Ko pridem bliže, vidim, da nesejo z največjo pazljivostjo na nosilnici mladega človeka. Precej sem ga spoznal. Bil je mladi baron.

»Oj, gospod doktor, ravno prav, da Vas srečamo. Iskali smo Vas že na Vašem domu, a zvedeli smo, da ste v gradu.«

»Pomagajte mi, gospod doktor!« ječal je ranjenec na nosilnici.

»Kaj se Vam je pa pripetilo?« vprašam.

»Gospod baron je poskočil z ladije na breg, zadel je ob ojster kamen ter si zlomil nogo.«

»Kedor drugemu jamo koplje, sam pađe vanjo«, rekel sem zadovoljen, da je razposajeni mladenič precej dobil tako občutljivo kazen za svojo zlobno norčijo z menoj. A moja jeza se kmalu poleže. Videl sem, da je tukaj treba nujne zdravniške pomoči. Vrnil sem se z družbo v grad. Položili smo mladega barona na posteljo, a on je vedno obračal oči od mene. Pogledam nogo in precej spoznam, da je zlomljena.

»Sreča Vaša, gospod baron, da sem hitro pri rokah s svojimi pripravami, sicer ne vem, kaj bi bilo z Vašo nogo.«

»Za Boga, gospod doktor! Vi mi vendar ne mislite odrezati moje noge?«

»Le mirni bodite«, rečem mu z resnim glasom. »Jaz že vem, kaj imam storiti. Tak mlad, čvrst dečko, kakor ste Vi, mora vse prenesti.«

»Oh, gospod doktor«, izgovarjal se je mladenič, »počakajte. Prosim, odpustite mi, jaz sem Vas zelo razžalil. Imejte usmiljenje z menoj. Oh, kaj bo rekel moj oče?«

»Le pomirite se«, rečem mu, ko vidim, da sem ga dovolj kaznoval, »stvar ni tako nevarna. Le nekoliko potrpljenja in v nekaterih tednih bodete zopet hodili zdravi.« Radost se je pri teh besedah razžarila mlademu baronu na obrazu. Prijel me je hvaležno za roko ter dejal:

»Prosim Vas, gospod doktor, še enkrat, odpustite mi mojo lahkomiselnost.«

»Bodite brez skrbi, kaznovani ste dovolj. Jaz Vam vse odpustim.«

Od tega večera bila sva z mladim baronom najboljša prijatelja. Spremenil se je popolnoma. Postal je re-

sen in skrben za gospodarstvo. Tudi oče je bil zadovoljen z njim, ko se je vrnil iz mesta. Od tedaj sem bil v gradu navaden gost, v vsej okolici pa iskan in sloveč zdravnik.

VIII.

Ovadah.

Zadnja vojska na Balkanu, v kateri je Avstrija zasedla Bosno in Hercegovino, zanimala je kakor vsaka radovedne ljudi, vzlasti tudi naše slovensko ljudstvo, ki je bilo bojnemu polju zelo blizo. Tudi se je mnogo slovenskih sinov v teh bojih borilo za cesarja in odlikovalo s posebnim junaštvom.

Tudi kmetje imajo v vojskinih časih mnogo govorenja o vojski. Ker pa splošno le malo berejo časnike, zato tudi niso prav poučeni o raznih bitvah in drugih važnih vojskinih dogodkih. Ako se pridružiš takemu zborovanju slovenskih kmetov, čuditi se moraš, kako bistroumno govore o vojskinih dogodkih in razpravljajo razne spletke, o kakoršnih se niti ne sanja poveljnikom vojske in ne samim vojskujočim se vladarjem. Kedaj da Rus pritisne svoje milijone proti jugu, kako bo Lah spravil svoje čete čez morje, kaj bo Nemeč počel ali bo gledal, ali se bo tudi vdaril, vse to se reši v kratkem času in brez posebnih težav v takem zboru kmetskih modrijanov.

Tudi v Novem selu so ljudje težko pričakovali novic iz bojišča. Možje so težko pričakovali starega Primoža, ki jim je donasal pošto iz bližnjega mesta. Ta seveda

je bil tega posebno vesel in je tudi po svoje rad sploval to svojo dolžnost. Mož pa je bil trmast in naj so pisali listi, kar so hoteli, njegova je morala veljati, da se Rusa in Prusa in tudi še Laha po vrhu naši ne bojé in da bo konečno vse premagal naš cesar. Bil je Primož kakor se vidi mož stare korenine in zvest domoljub.

V nedeljah zvečer so bili večinoma kmetje iz vasi zbrani pri Primožu, ki je vzlasti ob takih prilikah potočil več vina, kakor sicer. — Besedo je imel večjidel cel večer Primož sam. Gorjé mu, kedor bi mu bil kaj ugovarjal. Posebno piko je imel Primož na gospoda učitelja, kateri je večkrat kaj popravljaj Primoževo modrost.

»Eh, kaj bote vi mladiči, vi vse najboljše razumete, a kadar pride do resnice, si nič ne upate«, odgovarjal mu je Primož.

»No pa vi vse veste, ki časnike raznašate«, rekel je učitelj.

»Kaj raznašam, jaz jih tudi berem«, hudoval se je Primož, »in tam stoji to, kar pripovedujem, črno na belem; kar pa je pisano, to je pisano in je gotova resnica. Bodete videli možje, ne bo šlo vse tako gladko, kakor se misli. Govori se celo, da se tudi po naši deželi že semintje prikazujejo ovađuhi, ki rišejo ceste in hribe in prelaze. Pravijo, da prihajajo sem od laške strani.«

»Seveda, vam pa vsak posebej piše, kedaj in po kaj da pride«, poseže mu v besedo domači učitelj.

»Kaj bote vi mene popravljali, gospod učitelj? Kje ste še vi bili, ko sem jaz že ljubljanske gospode, ki so k nam prišli, vgnal v kozji rog. Saj sem že pravil, kako so moški prišli z raznimi papirji, mapami in bukvami, da bi preiskovali naše gorovje. Vse so imeli popisano,

vsako pot so imeli na papirju, a v resnici sem jim pa moral le jaz vse pokazati, sicer bi še ne bili znali domov. Ha ha!»

S takim zadovoljnim krohotanjem je Primož vselej končal tako svoje pripovedovanje, izpil iz kozarca vino, nažgal pipo, na katero je med govorom pozabil v svoji gorečnosti, ter prav krepko spuščal dim pred sebe v zrak.

Tako so se kratkočasili prijatelji pri Primožu mnogo nedelj. — Nekega dne pa se je moralo zgoditi nekaj posebnega. Primož prišel je iz mesta domov ves zamišljen. Nekaj ljudij ga je že čakalo zaradi pisem, ki so jih pričakovali, toda Primož danes ne zna domov ali ka-li? — On namreč se ne zmeni za svojo hišo ter jo naravnost maha proti županovi. Tega on poprej skoro nikoli ni storil. Ko pride v županijo, nikogar ne pozdravi ter zamišljen vpraša, kje da je župan.

»Na njivi je in pšenico naklada«, odgovori gospodinja.

»Pošljite brzo ponj, zakaj precej moram ž njim govoriti.« —

Župan pride in Primož posebno resno reče županu :

»Rad bi z Vami nekaj posebnega govoril na samem.«

»No, kaj bo takega?« vpraša župan ter pelje Primoža v svojo pisarno.

»Oče župan, v našem kraju se je prikazal — ovaduh.«

»Ej, pojdite, Primož, kaj hoče ovaduh delati pri nas?«

»Zasledoval sem ga že cel teden in hodil sem čakati nanj, kakor na zajca«, nadaljuje Primož. »Povem vam,

da se res ovaduh klati okoli pri nas! Ali ga še niste spazili? Pojdite tam doli za kapelo, tam ga bote danes našli. On riše ceste, vasi, bližnji grad in sploh vse, kar se vidi. Jaz sem ga več dni natanko opazoval.*

»Morda se pa le motite, Primož«, ugovarja mu župan.

»Kaj se bom motil? Ko bi bil pošten človek, prišel bi v vas, povedal, kdo da je, kaj da hoče. A on se vedno skriva in ne pride v nobeno hišo. Glavo stavim, da je to ovaduh, ki so ga poslali sovražniki tam od Laškega in vem, da ima že načrtane vse naše ceste ter da vé za vsak kót, kam bo primernejše postaviti vojake in kanone. To vse bo prodal za drage denarje, kajti vojak je moral človek biti, da vé, koliko je vredno, ako so vojaku znana pota, kamor ima priti. — Ali se več ne spominjate, koliko so leta 1866 vzlasti na laški meji prijeli naši vojaki takih ovaduhov?*

Po teh pojasnilih se je tudi županu stvar dozdevala verjetnejša. Premišljeval je, praskal se za ušesi, ter naposled rekel:

»No, kaj pa mislite, da imam storiti?*

»Zgrabiti sleparja in izročiti ga gosposki, nič drugega ne! Vprašam vas, ali hočete vi vzeti na-se vso odgovornost, ako se zvé, da so vas opomnili na nevarnost, a vi niste ničesar storili, da bi jo zabranili?*

»Toda jaz — jaz — tega vendar ne morem sam storiti«, opravičuje se župan.

»Torej skličite občinske odbornike k seji!*

»Saj res, prav imate«, reče župan. »Hej Ivan, skoči h služabniku Nosku, naj pokliče občinske možé v posvet. Naroči mu, da naj tudi Primec gotovo pride, ker on se posebno razume na take stvari. — Midva pa, Primož,

pojdiva pogledat ptička; možem moram vendarle povedati, da sem ga tudi sam videl.«

Pol ure še ni minulo in že je bil cvet novoselskih občinskih mož zbran pri županu v posvet. Župan jim na kratko pojasni stvar ter jih vpraša, kaj naj občina stori v tem slučaju. — Možje so večinoma molčali, najbolj glasen je bil Primec:

»Meni se zdi, da bi utegnil Primož imeti prav, da je to kak Lahon ovaduh in sramota bi bila za nas, ko bi mu ravno naša občina služila v njegove zlobne namene. Kaj bi nam rekli Staroselci, kaj gospôda v mestu? Nekaj se mora storiti.«

Temu se je seveda pridružil Primož ter v groznih besedah popisoval kazni, ki bodo zadele občinske možé, ako vsled njih krivde uide ovaduh in izdá sovražniku naše ceste in prelaze čez naše gorovje. Drugi možje pa so, kakor se večinoma godi, ménili, da naj se vse zgodi, kar oče župan méní, da je prav.

»Najbolje bo,« pravi Primec, »ako gremo vsi skupaj nad ovaduha ter ga vjamemo in v občinski hiši zapremo toliko časa, da pridejo orožniki po sleparja. Ti bodo že vedeli, kaj storiti s takim nevarnim ptičem.«

»Saj res«, so dejali drugi možje, katere je tudi gnala radovednost, »najbolje bo, da vsi gremo in sicer kar precej gremo.« — In končana je bila izredna občinska seja v županovi hiši, da se je nadaljevala za kapelico na prostem.

Tam za kapelo pa je mirno sedel mlad mož, lepo črno oblečen. Dolgi lasje so se mu vsipali izpod slamnika na ramena. Pred seboj je imel visoko stojalce, na desni strani po tleh je imel razne barve, čopiče, na levi strani

pa mnogo porisanih papirjev. V rokah pa je imel debel svinčnik ter ž njim zarisaval po papirju, razloženem na stojalcu.

Zamišljen v svoje delo niti opazi ne, da se mu bliža cela kôpa ljudij in to samih môž. Kar naenkrat ga obstopijo. Primož se vstopi ravno predenj ter mu zabrani pogled na bližnji hrib, ki ga je tedaj prerisaval.

Mladi mož je ménil, da so prišli k njemu radovedni gledalci, zato se jim zasmije ter prijazno reče:

»No možje, ali so Vam všeč moje čire-čare?«

»Lepe so že, lepe,« pravi Primož, »ali pri nas je prepovedano risati take čire-čare.«

»Kaj? Prepovedano? No to bi bil prvi kraj, v katerem bi se mi kaj takega prepovedalo,« odgovarja mladi tujec.

»Prvi ali zadnji, to nam nič mar,« oglasi se župan, »vi veste, da so sedaj nevarni vojskini časi, ovaduhov je povsodi dovolj. Zato ne zamerite, da se tudi vi nam zdite sumljiv ter da morate vsaj za nekaj časa z nami.«

»Kam naj grem?«

»Z nami!« zapové župan. »Nosek, le primite tujca in peljite ga z nami.«

»Možje, vi se ali norčujete z menoj ali pa mora biti to neljuba pomota . . .«

»Mi se nič ne norčujemo z Vami, tudi ni nobene pomote,« pravi Primec, »vi greste sedaj z nami, potem vam bodo pa že orožniki povedali, kam da pojdete, kje da sploh je mesto ovaduhom.«

»Možje,« pravi tujec, »jaz se sicer vklonim vaši volji, a za posledice ste vi odgovorni.«

Po mnogem pravdanju in razgovarjanju moral je tujec le z možmi v vas k županu. Stvar se je med tem seveda zvedela po celi vasi in pri vsaki hiši, kjer so šli občinski možje mimo, imeli so veliko gledalcev.

Tujec moral je pri županu v malo sobico, namenjeno za ječo; pred vrati pa je stražil občinski sluga Nosek ter se prav živo spominjal onih časov, ko je stražil hudodelce-jetnike kot vojak na ljubljanskem gradu.

Tudi učitelj je zvedel, kaj se je zgodilo. Hitel je k županu.

»Kaj pa imate zopet tacega, da je cela vas po koncu?« vpraša župana.

»Poglejte«, pravi župan ter mu pokaže razne slikarije na papirjih.

»To ni nič nevarnega,« pravi učitelj, »to so navadne lepe slike naših gorâ in vasi. Ta mož mora biti slikar in še hvaležni mu moramo biti, da bo pokazal svetu lepoto našega kraja. Slišim pa, da ste ga zapri ter poslali po orožnika. Prosim, pustite me za trenotek k jetniku.«

Nosek nerad, a vendar odpre vrata v sobo in učitelj zagleda v sobi znanega slikarja, ki sedi zamišljen na stolu.

Takoj se vsa stvar pojasni, da ta tujec ni nevaren laški ovaduh, ampak pošten slikar, ki bo, ako treba, ravno tako navdušen boril se proti Lahonu, kakor Novoselski občinarji.

Slikarja so izpustili, a prijemali so tem ostreje Primoža, ki je napravil vse te sitnosti. Šlo je vse to seveda v deveto vas in od tedaj nimajo Novoselci nikoli

mirú pred svojimi nagajivimi sosedi. — Od tedaj je pa tudi skopnela vsa Primoževa modrost, ki jo je zajemal iz časnikov in on ni nikoli več svojim občanom razlagal časniških novic in molčal je zlasti o ovaduhih.

IX.

Dragocen molitvenik.

»Torej je res Emilija umrla?« nagovori napihnjena gospa Kramarjeva majhnega, črno oblečenega gospoda v notarjevi pisarni.

»Da, gospa, umrla je!«

»Kaj pa je z njeno oporoko?«

»Ta se boče takoj prebrala!«

»Bodemo mi li kaj podedovali?«

»Seveda, vsaj imamo pravico do tega!«

»Kdo je neki ta ubožno oblečena gospa, ki tu zadej stoji?«

»Sestra je Emilijina, pa ta tako ne boče dosti podedovala.«

»Kaj, Ana je, ki se je z nekim malovrednim človekom omožila?«

»Da, da, ona je: jo že poznam!«

»Pa je jako predrzna, da se upa še med našo rodbino prikazati, katero je tako onečastila.«

»Saj res! Saj vendar lahko vé, da Emilija v življenju ni dosti marala zanjo.«

V tem hipu stopi Ana v sobo. Njen obraz je bled, oči objokane in na njenem čelu bile so gube, katere ste zarisale žalost in skrb.

»Kaj hočete Vi tukaj?« prša jo gospa Kramarjeva z neprijaznim glasom.

»Nič, le notarja bodem vprašala, če je moja blaga sestra v svojih zadnjih trenutkih kaj mene omenila.«

»Tako! Vi torej menite, da se je spominjala Vas, ki ste naredili toliko sramoto naši pošteni rodovini!«

»Moj mož je bil sicer reven, a pošten človek«, odvrne Ana, »zato se ga ni treba sramovati ne meni in ne mojim sorodnikom. Njegov spomin mi je svet in drag! Naj v miru počiva!«

»Ako sem pa jaz s tem sama kaj zakrivila, zato sem pa tudi dosti trpela, in prepričana sem, da mi bode dobrotljivi Bog gotovo odpustil to mojo neubogljivost. — Ako bi Vi bili v taki revščini, v kakoršni sem jaz, in ako bi Vi imeli otroka, za katerega moram jaz skrbeti, bi Vi že umeli, kako sem se hudo pokorila.«

»Ali pa veste, da to, kar ste storili, se ne dá izbrisati?« —

V tem stopi notar v sobo, on je ravno slišal zadnje besede, ki jih je gospa Kramarjeva izgovorila proti Ani. Nejevoljen ustavi govorico ter reče s trdim glasom:

»Gospa, zakaj Ani očitata to, kar sta jej oče in sestra že davno odpustila?«

»Kaj pa vendar tukaj išče, kdo jo je neki sem klical?«

»Ona mora tukaj biti,« odvrne resno notar, »jaz sem jo klical!«

Po teh besedah stopi k mizi, razgrne velik kos papirja, ter prične razkladati, da je gospa Emilija zapustila 100.000 gold. v gotovem denarju, mnogo dragocennih biserov in oblek, grad, ki je vreden svojih 80.000 gold.

in star molitvenik z raznimi podobnicami. Na koncu oporoke pa so bile naslednje besede zapisane :

»Jaz Emilija Rojar ukazujem, da se vse to premoženje razdeli v tri dele; prvi del naj bo gotovi denar, drugi grad, biseri in vse premično blago, tretji del pa naj bode moj molitvenik. Moji sestri Ani sem odpustila njen prestop, s katerim je onečastila našo rodovino. Ko bi jaz preje zvedela o njeni bedi, bi jej bila tudi preje rada pomagala. Jaz se je torej tudi v svoji oporoki spominjam. — Gospa Kramarjeva, moja sinaha, naj prva vóli del mojega premoženja, za njo vóli moj stričnik, in kar ostane, naj pripade moji sestri Ani.«

»Aha, Emilija ni bila samo usmiljena, ampak tudi premetena,« vsklikne stričnik, majhen, črno oblečen gospod.

»Gospa, kateri del si torej izvolite?« vpraša resno notar.

»E, tistih 100.000 gold. dajte meni!«

»Ali je to vaša resna volja?« vpraša notar.

»Da.«

Notar je hotel vzbuditi v njej usmiljenje do Ane in pravi: »Gospa, Vi ste bogati, Ana je pa uboga. Kaj, ko bi ji hoteli prvi del prepustiti in molitvenik vzeti, ki je gotovo tudi dragocen spomin.«

»Vi se šalite, gospod!« vsklikne gospa. »Kajti po mojem mnenju gospa Emilija v oporoki skoro naravnost pravi, da pripade molitvenik njeni sestri Ani. Kakor sem rekla, jaz ostanem pri svoji volitvi.«

Gospod stričnik si je izvolil grad in kar je še pripadalo k temu delu. Tudi njega skuša notar ganiti, torej mu sočutno reče: »Gospod, kaj ko bi vi hoteli kaj od svojega deleža prepustiti svojej sorodnici Ani? Vam se itak ne bode

dosti poznalo, ker ste bogati. Usmilite se je, saj je vendar Vaša sorodnica.«

Stričniku se usta naberô v zbadljiv nasmeh, ter z odurnim glasom pravi :

»Gospod, zahvaljujem se za Vaš nasvet. Gradû ne morem odstopiti, kajti ta mejî na moje gozdove, jaz ga bom imel za svoje bivališče po leti. Biserov tudi ne morem podati, imel jih bodem v spomin!«

»Naj bode v božjem imenu; jaz vas ne smem siliti, kajti dolžnost mi je, oporoko natanko izpolniti«, pravi notar.

Oba dediča odideta vesela svojih bogatih deležev, ter zasmehljivo pogledujeta na Ano.

Sedaj vzame notar molitvenik iz svoje pisalne mize in ga podá gospej Ani, rekoč :

»Nate, tukaj imate tudi Vi svoj delež od svoje sestre Emilije!«

Ana vzame molitvenik, pritisne ga iskreno na svoja usta in potem pa na ustnice svojega otroka.

»Tu sinček«, reče mu, »poljubi molitvenik tvoje tete, ki bi te gotovo rada imela, ko bi te bila poznala. Ko boš znal brati, potem prosi Boga, da ti Duh nebeskega Očeta več sreče dá, kakor jo je dal tvoji materi!«

Ginjena prične jokati. Otrok pa pritisne molitvenik na svoje ustnice in konečno ga odpre.

»Joj«, zakliče naenkrat, »kako lepe podobice so tu notri!«

»Res, moj otrok«, reče navidezno se smejoča Ana dečku.

»Naša ljuba Gospa v rudečem oblačilu«, nadaljuje otrok, »in Jezušček v zelenem krilu. Toda, mati, zakaj so pa ti tenki listki papirja na podobice položeni?«

»Zato, da se podobice lepe ohranijo!«

Ana se sklone in bolj natanko podobice ogleda; — glasen krik se zasliši iz njenih ustnic in naposled omedli.

Notar ji pomaga in reče pričujočim:

»Jaz upam, da se ji nič hudega ni zgodilo! Ti, deček, daj mi molitvenik sem, da ne bodeš podobic pokvaril!«

Notar skuša potem gospó pripraviti k zavesti. —

Mesec dnij po tem dogodku srečata stričnik in Kramarica Ano in njenega sinčka, če tudi prosto, vendar bogato napravljena, ko sta se peljala v lepem vozu, v katerega sta bila vprežena dva brhka konjička. Poizvedovala sta pri mnogih, kako je to vendar mogoče, da je Ana tako hitro obogatela. Zvedela sta, da je Ana kupila krasno hišo za 80.000 gld. To jima je kakor grom na ušesa donelo. Hitela sta k notarju, da bi jima vso to stvar pojasnil.

Notar sedel je ravno pri pisalni mizi.

»Midva Vas gotovo motiva v vašem poslu,« prične Kramarica.

»Nič ne dé,« odgovori notar »imam ravno opravilo, da naredim državno dolžno pismo zaradi nekaterih nakupljenih stvari gospo Ane.«

»Kaj?« zakliče stričnik »potem, ko je že hišo, kočijo in konje kupila, dobi pa še denar?«

»Da, gotovo!«

»Odkod pa pride vse to nji?«

»To ste že sami videli odkod!«

»Kaj smo videli?«

»Ko je ona pri pogledu na podobice omedlela.«

»O tem jaz nič ne vem!«

»O«, nadaljuje notar, »jaz sem mislil, da ste Vi to zapazili. V molitveniku je bilo šestdeset podobic, na vsaki podobici je bilo šest bankovcev, vsaki po petsto goldinarjev!«

»Za Božjo voljo!« zakriči zavzet stričnik.

»Ko bi jaz to preje vedela«, jecljala je Kramarica.

»Saj bi si bili lahko izbrali, vsaj Vam je bilo na prosto voljo dano; jaz sam sem Vam nasvetoval molitvenik vzeti, toda Vi niste hoteli!«

»Kdo si je tudi mislil, da je v tako borem molitveniku skrit takó velik zaklad!«

Pohlep po imetju oslepi in neusmiljenost se kaznuje.

X.

Nevihta.

1. Prijeten kraj.

Ne daleč od prijazne, s košatim drevjem obdane vasice Marijni dol vzdiga se iznad majhnega griča stara, a mnogo obiskovana cerkva, posvečena prečisti Bogorodnici, katero prosto ljudstvo imenuje »Marijino kapelico«. Stari hrasti in košate bukve senčijo na dveh straneh črno, a še dokaj trdno zidovje; na končni strani pa stoji kamenita podoba blažene Device Marije. Iznad trhle in z mahom poraščene strehe vzdiguje se majhen zvonik, ki kakor kak prst kaže proti nebu, ljudi opominjajoč, da je le eno potrebno: skrbeti za nebesa, ki so naša prava domovina. V zvoniku visi majhen zvonček, ki s svojim srebrno-čistim glasom vabi vaščane k molitvi. Ko stopiš v cerkev, zapaziš na altarcu za steklom staro podobo

zamorske (črne) Matere Božje. Ta podoba je zelo stara in umetno izrezljana; in ljudstvo vé pripovedovati, kako je Marija marsikatero zaupno molitev na tem svetem kraju uslišala; in zato verni še dandanes radi zahajajo v to cerkev molit.

Na bližnjem visokem hribu prav tik cerkvice pa stoji kakor orlovo gnezdo majhen grad, z vitkimi stolpiči. Ta gradič je bil poprej lastnina nekega kneza, ki je pa le na lov zahajal v grad, sicer pa ni razven starega in čmerikavega oskrbnika v njem prebivala živa duša. Sedanji oskrbnik pa, neki bogat trgovec, je gradič, ki je bil že skoro na pol podrt, kupil za malo ceno od kneza in ga dal popraviti.

Na »Višavi« — tako so ljudje navadno gradič nazivali — prebival je po leti graščak s svojo družino. Imel je razven enega sina, ki je bil pa prostovoljec v nekem huzarskem polku, še dvanajstletno hčerko Julijo. Ta je bila starišem nad vse. Gospá graščakova je bila sicer mlada, a zelo bolehná; tičala je najraje doma in se dolgočasila, le redko kedaj se je peljala kam na sprehod.

Vsa drugačna pa je bila njena mala, a živa hčerka Julija. Vesela je od jutra do večera skakljala in pela, igrala in letala po vrtu, ter z rudečimi jabolki hitela v hišo, kazat jih materi. Poskočni deklici ni bil noben jarek preširok, noben klanec prestrm in njena odgojevalka bi bila med poukom skoro prisiljena lahkonozno deklico na stol privezati, da ji ni ušla. Mesto, da bi se francoščine in angleščine učila, šla si je raje cvetic natrgat, naj so bile še tako visoko na kakem hribu, ali pa na še tako močvirnem kraju potoka, in njen oče je z veseljem gledal svojega ljubljenega otroka, kako je z ru-

dečimi lici, razmršenimi lasmi, vihrajočo obleko skakljala po najstrmejših klancih, čez najširje jarke. Tukaj doma se ji ni bilo treba ravnati po strogi meščanski šegi, zato jo je oče pustil, da se je razveseljevala v krasni prirodi. In nevarnosti se jej ni bilo treba bati nikake, kajti spremljal jo je vedno velikansk bernardinski pes, ki je zvesto nad deklico čuval in, ako je bilo treba, jo tudi branil.

V malo letih se je bila Julika lepo razvila. Deklici je kaj dobro ugajalo življenje na Višavi. Kakor roža je rasla in se razcvitala. Bila je gibčna in živa, kakor živo srebro; iz njenega uljudnega očesa iskrila je vsa deklinška nedolžnost in prikupljivost. Z glave pa ste jej viseli dve dolgi, zlatolasi kiti, in vse se je čudilo njenim kakor svila tankim in lepim lasem. Ne le stariši, tudi ljudje v okolici so Julijo imeli zelo radi. Z vsakim je bila prijazna in vzlasti do revežev usmiljenega srca in radodarnih rok. Bila je res, kakor so ji ljudje rekli, »grajski angelj«.

2. Nasprotje.

Bilo je lepega poletnega jutra. Solnce je vzhajalo izza mogočne gore. Okna v kapelici in grajskih stolpičih na Višavi so čarobno odsevala v solnčni svetlobi in onstran hriba ležeče jezero razprostiralo se je kakor modro oko po bujno rastoči dolini, po njem pa je majhen čoln plaval ter rezal bistre valove. Naenkrat pa se začuje z one strani tenak glas iz otroškega grla, ter daleč po dolini odmeva ona znana Marijina pesem:

»O Devica bod' češčena!

Ti Kraljica vseh nebes!«

Graščak Henrik je koračil s puško na rami po hribu proti jezeru; njemu ob strani je pa sledil velik lovski

pes. Graščak je bil velik in širokopleč mož, visoke rasti in krepkih udov. Njegov zagorel obraz pokrivala je gosta rujava brada, ki mu je segala daleč po prsih. Glavo mu je pokrival klobuk ozkih krajev s košatimi krivci divjega petelina na strani. Izpod klobuka so se mu vsipali gosti črni lasje, tu in tam že prepleteni s sivimi. Po njegovi postavi bi mu človek prisojal kakih pet in štirideset let. Ko gre Henrik mimo odprte cerkvice, obstane. V cerkvi namreč je klečalo mlado kmetsko dekle pred Marijino podobo, ter pobožno molilo. Zraven nje stala je majhna pletenica napolnjena z zelenjavo, jajci in z drugimi kmečkimi pridelki. Nekaj časa stoji graščak Henrik nepremično, potem pa mrmraje odide svoj pot dalje; nek poseben, da skoro zbadljiv nasmeh mu je zaigral okoli njegovih usten. — Na vznožju hriba sreča graščak župnika ondotne fare; bil je to star in častitljiv mož. Čital je iz svoje molitvene knjige. Danes imel je ravno opraviti mašo v Marijini cerkvi.

»Dobro jutro, ste že zgodaj na nogah«, pozdravi graščak župnika.

»Bog daj!« odzdravi mu župnik ter pristavi: »Zgodaj vstajati je človeku koristno, krepi telo in duh!«

»Prav imate!« pritrди graščak, ter nadaljuje: »Jaz sem tudi danes zgodaj vstal; imeli smo namreč velik lov na divje peteline. Ko sem pa šel mimo cerkvice, ozrem se notri in vidim pred altarjem klečati majhno dekle, ter moliti. Skoraj bi pobožno deklico zavidal, tako srčno je molila!«

»Verujem, gospod graščak«, seže mu župnik v besedo, »kajti s pobožno molitvijo se povzdigne duh k Bogu in človek si olajša srce!«

»Temu nič ne oporekam! Toda gospod, ne zame-rite, ali je res ona črna Marijina podoba čudodelna? Slišal sem nekoč tako praviti, da se tukaj godé čudeži, pa ne vem, če je res?« — Resno pogleda župnik graščaka, kajti ni prav vedel, ali se gospod norčuje, ali se res zanima za to stvar. Graščak Henrik namreč je bil sicer katoličan, a le po imenu. On je le redko hodil v cerkev, dasi je bil v mladosti krščansko vzrejen. Graščak Henrik je imel, kakor je navadno pravil, »sam svojo vero«, to se pravi, bil je sicer neumoren in delaven mož, bil je uljuden in prijazen do svojih služabnikov, živel je sicer dostojno, toda za cerkev se pa ni dosti ali bolje rečeno nič brigal. »Omika in poštenost, to je moja vera!« dejal je pogosto sam.

»Gospod, jaz ne vem, če je ona Marijina podoba v tem smislu, kakor morda vi menite, čudodelna«, odvrne župnik na graščakovo vprašanje. »Kar časa sem jaz tukaj duhovni pastir, ne vem pomniti, da bi na tem mestu kak slepec naenkrat izpregledal, ali da bi se kak hromec postavil na noge, ter hodil. Toda godili so se pa tukaj duhovni čudeži.«

»Gospod, jaz vas ne razumem!« reče graščak.

»Le pogledjte, gospod, vi imenujete čudež to, če slepec brez človeške pomoči izpregleda in kaj tacega se je že večkrat zgodilo. Toda, ali ni to tudi čudež, če kak na duši slep človek izpregleda? In taki čudeži so se na tem svetem kraju že pogosto zgodili. Bog namreč dá nekaterim krajem posebne milosti, tudi tej cerkvici po pravici pravijo »čudodelna kapelica«. Seveda temu pa zopet ni tako, da bi Bog na tem kraju vse prošnje uslišati moral!«

»Mogoče! Toda če bi bil jaz priča le enemu čudežu, veroval bi jaz brez ugovora!«

»Vi torej zahtevate čudež, potem pak bi še le na božjo vsegamogočnost verovali?« dostavi gospod župnik resno. »Veste, če bi pa temu tako bilo, potem bi pa vsi ljudje zahtevali od Boga čudežev, potem pa ni potreba nobene vere. Sploh je pa ves svet in njegov čudni red, — od solnca do najmanjše travne bilke — čudež.«

»To vam veljaj, gospod, hvaležen sem vam za ta pouk; toda dovolite mi še eno vprašanje. Glejte, jaz sem si razven svojih opravil pridobil tudi nekaj znanja v naravoslovskih vedah. Bral sem namreč razlaganje učenega (?) Darvina, ki trdi, da je človek le neka zlahtnejša vrsta opic; in čeravno jaz tega ne verujem, vendar ima ta Darwinov nauk marsikaj verjetnega v sebi. Niso li morda divji ljudje, katerih jezik je zelo nepopoln in so zelo divjega vedenja, torej zelo na opice spominjajo?«

»Počasi, gospod graščak! Glejte na primer, če vzamete novorojeno dete najbolj divjim starišem in je izredite pri najbolj olikanih ljudeh, bode se ravno tako naučilo slovenski, nemški in francoski govoriti, kakor kak slovenski, nemški ali francoski otrok. Ako pa poskusite to z opico najboljše vrste, ne bo se vam to posrečilo. Iz tega lahko spoznate, kako velika razlika je ravno zaradi govora med živaljo in človekom.«

Graščak je nepremično zrl v tla, naposled pa seže župniku v roko, rekoč: »Z Bogom, gospod župnik, o drugi priliki kaj več o tem! Z Bogom!« Po teh besedah odide hitrih korakov proti domu.

3. Požar.

Nekega poletnega večera ne dolgo po tem dogodku sedi graščak s svojo družino na vrtu pred gradom. Njegov

sin, kateri je popoldan z nekaterimi častniki semkaj prišel, se je poslovil in šaleč in smejoč se jahal je s svojimi jezdeci navzdol. Steklenica z vinom stala je še na mizi in zraven nje prazne kupice. Graščakinja sedi na stolu in dremlje; Henrik si pa nažge smodko, ter korači po vrtu gori in doli, vesela Julika pa skače in se podi s svojim bernardincem po vrtu. Bil je strašno soparen poletni dan. Teden dnij že ni deževalo; drevje in grmovje, katero je žalostno véle liste povešalo h tлом, koprnelo je po krepilnem dežju. Tu se naenkrat pokažejo izza onostranskih gorâ temno-sivi oblaki.

»Dež bomo dobili«, reče gospa svojemu možu.

»Menda res; toda dež je po dolgi suši dobrodelen.«

Med tem so se na nebu oblaki še hujše zgostili ter zemljo preteč zagrinjali; od daleč se je zaslišalo strahovito bučanje in grmenje. Debele kaplje so padale na tla, po oblakih so bliski, kakor ognjene kače švigali, da je okolica žarela v njihovem svitu. Kakor plaha srnica pridrvila je Julika k očetu: »Oče, jaz se bojim pred bliskom«, reče otrok očetu.

On vzame deklico v naročje in pravi: »Pojdi v grad, Julika, skrij se v posteljo, potem ne boš več videla bliska! Poslušna Julika takoj zapusti vrt in hiti v svojo spalnico; tudi nje stariši vstopijo v hišo, kajti dež je vedno hujše lil, pridrvila se je neznanska huda ura.

Blisk za bliskom se podi na nebu in grom je bobnel okolu gradu; zdelo se je, kakor da bi se gore majale na svojih podlagah. Nastala je hipno temna noč. Tu se naenkrat zasveti — blisk švigne, strela udari — in grad je bil v plamenu. Od strahu omamljena omedli Henrikova gospa; njen mož jo vzdigne ter nese na prosto, plamen

pa je oprijemal grad naenkrat od vseh strani. Prestrašen gleda graščak nekoliko časa na grad, toda naenkrat na ves glas zakriči: »Julika!« in se zažene v plamen.

Z neko divjo srčnostjo plane v sobo svoje hčerke. Soba je bila strašno razsvetljena: postelja, okna, vse je gorelo in pred posteljo ležala je na tleh njegova hčerka, brez kakega znamenja življenja.

»Julika!« zakriči nesrečni oče. Vzame otroka v naročje in hiti ž njim po gorečih stopnicah navzdol, na prosto. Tam si je še-le nekoliko oddahnil; tresel se je po vsem životu, od truda, od strahu, groze in bridkosti. Služabniki in strežaji tekali so sem in tje in reševali, kar bi se le še dalo.

Julika ležala je še vedno nezavestna v naročju očetovem. Henrik jo pogleda, če ima kje kako rano na sebi; toda izprevidel je kmalu, da tega na nji ni. Morda je le od strele omamljena? Kajti v izbici, kjer je Julika bivala, je najbolj ogenj gospodaril in pokončaval. Bridka slutnja se ga polasti, da je morda njegov iskreno ljubljeni otrok — mrtev; in mrzel pot stopi mu na čelo. — On pokliče deklico z najmilejšim glasom, a otrok nič ne sliši. Kakor brez pameti vzame zopet hčer v naročje ter hiti skozi vrt naravnost v vas. Kaj mu je bilo mar za grad, ko bi tudi do tal pogorel, ko bi le Julika bila rešena! Toda kam se naj poda ubogi oče? V vasi ni bilo tacega zdravnika, ki bi mu mogel pomagati, in v mesto je bilo dve uri hodá. Tu se naenkrat zablíši skozi gosto drevje medla lučica; oče ostrmi, pospeši še bolj korake in v tem trenutku stoji pred Marijino podobo v cerkvi, pred katero stojite na altarju prižgani dve sveči. V klopi zraven altarja sedela je Henrikova gospa in oba

služabnika, katera sta gospó tu sem privedla ter jo varovala.

4. B o ž j a p o m o č.

»Janko, hiti v vas po pomoč, najprvo pa prinesi volnene obleke!« zapoveduje graščak. Janko služabnik odide; graščak pa ves spehan in truden pade na stopnice altarjeve. Trdno pritisne Juliko k sebi na srce, kakor bi hotel ubraniti, da mu črna smrt ne iztrga iz naročja najdražjega bisera. S tresočo roko potiplja jo po glavi in njene ude, ali deklica ne sliši nič in tudi ne izpregleda. Tudi mati nase popolnoma pozabi, ko zagleda blede obraz svoje hčerke.

»Za božjo voljo, kaj je z Juliko?«

»Bodi mirna, Emilija, jaz vem, da se ni otroku nič hudega zgodilo in da je le nezavestna!« Skloneč se k licu deklice, šepetal je: »O rožica, kaj ne, da nisi mrtva? Ti si le od strele omamljena! Tako hudo me vendar ne bode Bóg kaznoval! Julika, vzdihni, oživi se!« Toda Julija se ne gane, kakor da je mrtva.

Tu zagleda Henrik črno Marijino podobo mogočne Kraljice božje. Strese se. Njemu naj bi pomogla božja Mati, njemu nevercu, ki se veliko, veliko let nič zmenil ni za katoliško cerkev, njemu naj bi pomagala? A sila je velika. On vstane, poklekne pred Marijino podobo; Juliko v naročju držeč, prične na ves glas moliti: »Sveta Marija, mati božja, stoj mi danes na strani v tej stiski. Tvoja prošnja pri Bogu vse premore in poln zaupanja se jaz sedaj k tebi obračam. Ne daj, da bi moj otrok, moje veselje in moje upanje, res bil mrtev.« Bilo je presunljivo čuti graščaka tako glasno moliti pred Marijo. Bila je to — prva molitev po dolгих, dolгих letih. Pogledal

je zopet otroka; more li, sme li on misliti, da bode uslišana njegova prošnja? Tu naenkrat Julika izpregleda, in kakor iz težkega spanja se zbudeča vpraša: »Kje pa sem?«

»Še živi, ni še mrtva!« zakliče vesel Henrik. »Bogu in blaženi Devici bodi večna hvala!« Poljubi otroka, in solze mu zaigrajo v očeh, solze sreče, hvaležnosti in veselja. Položi dete v naročje njene matere in poklekne še jedenkrat in se zahvaljuje za to dobroto. Julika je bila zelo slabotna in je tožila, da jo glava boli. Strela jo je le omamila, poškodovala pa je ni.

»Jaz vas milujem,« reče graščaku župnik, ki tudi pride h kapelici.

»Hvala za sočutje, gospod župnik,« reče graščak. — »Čudež se je zgodil, Marija mi je vrnila hčerko živo in ž njo tudi mojo vero iz mladostnih let! Hvala Bogu za to hudo, a meni potrebno poskušnjo!«

* * *

Grad na Višavi vzdiguje se zopet iz razvalin v novi krasoti; blizu zraven pa stoji tudi vsa prenovljena Marijina cerkvena, in po volji graščakovi gori noč in dan lučica pred čudodelno Marijino podobo. Pogosto pa se vidi v njej, zlasti v jesenskem času samotni pobožni molivec pred črno Marijino podobo: to je graščak Henrik, kateri se Bogu in Devici zahvaljuje, da mu je bila tukaj oteta hčerka in da je tukaj našel zopet v viharjih življenja izgubljeno svojo srečo, pravo vero!

XI.

Stari oče.

Obraz iz življenja. — Francoski spisal Guy de Maupassant.

I.

Bledo jesensko solnce je obsevalo Kmetov dom. Okrog doma je zelenela trava, kar je niso krave popasle. Nalivi zadnjih dnij napravili so mnogo blata okoli hiše. Štiri mlade krave pasle so se po vrtu; kokoši so kokodakale in petelini so peli iskaje živeža po vrtu. Z jablan pa so padala na tla piškava nedozorela jabolka.

Odprô se hišna vrata in na dvoru se pokaže mož kakih štirideset let; na pogled bi mu jih bilo prisoditi šestdeset. Bil je pegast, ves v gubah, hodil je leno ter komaj prestavljal svoje noge vkovane v težke čevlje napolnjene s slamo. Njegovi roki sta bili nekako dolgi ter mu mahali kakor bič. Velik pes poskoči na dvoru in glasno zalaja, ko zagleda gospodarja. Ta pa zakriči:

•Tiho, Fino!« — In takoj obmolkne pes.

Iz hiše stopi na dvor tudi gospodinja. Platnena obleka ji je odevala telo. Na glavi je nosila staro od solnca ogorelo čepico, pod katero so se skrivali gladko očesani lasje. Obraz ji je bil čmeren, koščen, nelep; skrbe med zobmi niso povzdigovalle lepote.

Mož jo vpraša:

•No, torej kaj je ž njim?« — Žena mu odgovori:

•Duhovnik pravi, da je že pri koncu, noči da ne more preživeti.«

Nato se oba vrmeta v hišo. Šla sta skozi vežo ter stopila v nizko, tesno in temno sobico. V kotu v sobi

se je videla postelja, na kateri je ležal umirajoč star mož. Dihal je težko in iz prsi dvigalo se mu je zamolklo hropenje. To je bil stari oče pri hiši, oče gospodinje. — Mož in žena sta opazovala nesrečneža s hladnim, nebrižnim očesom.

Zet izpregovori: »Kmalu bo po njem; on ne dočaka noči.« — Žena pravi: »On že od jutra tako hrope!« — Oba obmolkneta. Bolnik je ležal miren z zaprtimi očmi. Bil je popolnoma dognan, sama kost in koža. Trpel je veliko, trpel vedno več do zadnjega.

Po dolgem premolku reče zopet zet:

»Vsaki čas umre. Delati ne bo mogoče; vsaj jutri ne bomo mogli presajati v vinogradu; rad bi pa vendar to opravil, dokler imamo ugodno vreme!« — Žena mu reče zamišljena:

»Pred soboto najbrže ne bo pogreba, torej si lahko še jutri gotov s presajanjem.« — Gospodar je premišljeval ter naposled dejal:

»Da, toda jutri bo treba iti velevat na pogreb. S tem izmudim gotovo pet ur, kajti obiti bo treba vse sorodnike v Turvilu in po Maneti.«

Po kratkem premisleku odgovori gospodinja: »Sedaj še ni ura tri; torej lahko še danes greš velevat za pogrebom, do noči boš vse opravil. Nič ne dé, da oče še ni umrl, gotovo je, da jutra ne doživi.«

Mož premišljuje na vse strani ter končno pravi:

»Dobro, pa pojdem.« — Bil je že na pragu, a zopet se vrne ter nekako nedoločno reče:

»Skrbi, da pristaviš krompir kuhat ter da pripraviš kosilo. Ljudje pridejo na pogreb in treba jih bo pogostiti. Zakuri peč z dračjem, pod streho posušenim.« — Kmet

je šel iz hiše, obrnil se v kuhinjo, odrezal ondi od hleba kos kruha, pobral vse drobtine, odrezal z nožem nekaj masla s soljo, namazal ga na kruh ter pričel jesti, kakor po navadi. Videlo se je, da mu gre zelo v slast. Ko je šel po dvorišču, moral je zopet pomiriti lajajočega psa, nato se odpravi na pot, ki vodi v Turvil.

II.

Gospodinja je ostala sama doma. Posla je imela dovolj; treba je bilo pripraviti gostijo povabljenim pogrebem. Potrebovala je med drugim tudi jabolka; šla je zato na vrt trest jabolka. — Pri tem delu iznenadi jo sosed:

»Kaj pa delate?«

»Jabelka nabiram, da jih pripravim za obed.«

»Kaj pa oče? Kako mu je?«

»Da, oče zdaj, zdaj umre. V soboto ob sedmi uri bo najbrže pogreb.«

»Dobro, dobro,« pravi odhajajoči sosed; »ostanite srečni in bodite zdravi.«

In gospodinja je zopet hitela pobirat jabolka. — Ko se vrne v hišo, gre zopet urno pogledat očeta, trdno prepričana, da je on že gotovo mrtev; toda že med vratmi je slišala bolnikovo težko hropenje. Ker ni hotela časa muditi, vrnila se je zopet v kuhinjo na delo.

Okoli pete ure je tudi mož prišel domov. Ni še prestopil hišnega praga, že je kričal nad ženo: »No, ali je že konec?«

»Ne,« odgovori žena, »ni še konca, on še vedno diha.« — In oba sta šla hkratu gledat bolnika. Bolnik je ležal miren kakor že več dnij, sopel je težko, a vedno enakomerno. Zet se sklone k njemu ter reče ženi:

»Umrl bo gotovo, vsaj je že bled in dogorel kakor sveča.« — Mož in žena gresta v kuhinjo na malico. Jedla sta kruh z maslom in videti jima je bilo, da jima jed prav dobro diši. Po malici zopet gresta oba k bolniku. Ker se je že zmračilo, vzame gospodinja luč ter z njo prav natanko posveti obraz bolnikov. Res vidi, da bi ga moral vsakdo za mrtvega imeti, ko bi ne dihal. — Ko sta popravila svoja dela, šla sta spat na nasprotni konec hiše. Nič nista govorila več oni večer. Kmalu sta zaspala in glasno smrčanje se je čulo iz nju spalnice. Izpod strehe pa se je slišalo ropotanje podgan.

III.

Gospodar se je zbudil, ko se je komaj še dan zaznaval. Oče je še vedno živel. Mož sune svojo ženo:

»Ti, slišiš, oče še sedaj ni umrl. — Kaj misliš, kako nama je sedaj ravnati?« Imel je namreč gospodar svojo ženo za bolj razumno in prebrisanano nego sebe, in zato jo je vprašal za svet.

Ona odgovori: »Do večera ne bo živel, to je gotovo. Nič se ni hudega bati.«

Pomirjen vsled teh besed modre svoje žene šel je gospodar na delo. Gospodinja postavila je v peč jedila za pogrebščino in potem je tudi ona šla za možem po svojih opravkih.

Opoldne je bil bolnik še zmeraj živ. Delavci, ki so bili najeti za presajanje v vinogradu, prišli so pogledat bolnika. Vsak je povedal o njem svoje mnenje in zopet odšel na delo.

Ob šestih zvečer starček tudi še ni umrl. Zet se tega sedaj prav resno prestraši.

»No, kaj bo pa zdaj?«

Toda sedaj tudi žena ni vedela sveta. Šli so k županu. On je obljubil, da pride očetu zatisnit oči in da določi čas pogreba; tudi zdravnik je ugodil želji gospodarjevi ter obljubil, da mu napiše mrliški list. Vrnila sta se mož in žena domov. Bila sta zopet mirna. Legla sta zopet in zaspala hitro kakor po navadi.

Toda tudi naslednje jutro še ni umrl stari oče.

IV.

Gospodar in gospodinja sta bila sedaj seveda v silni zadregi. Stala sta ob zglavju očetovem, ter bolnika ogledovala z nekim posebnim nezaupanjem; bala sta se po pravici, da jima še nazadnje oče jedno zagode prav za kratek čas.

»Kaj nama je storiti?« — Žena ni vedela nič pravega odgovoriti, le dejala je:

»To je res neprijetna sitnost!«

Pogrebcem to sporočiti, ni več kazalo. Sklenjeno je bilo počakati jih ter jim natanko pojasniti vso stvar.

Okoli sedme ure so prišli prvi pogrebci. Ženske so bile v črnih krilih in objokanih lic. Možje so bili bolj mirni ter se razgovarjali o svojih opravilih. Gospodar in njegova žena vsa prestrašena pozdravljala in vsprejemala sta jih z očitno obupnostjo. S solzami v očeh sta drug pred drugim pojasnjevala, kaj se jima je pripetilo; izgovarjala sta se in trdila, da bi bili drugi jednako ravnali na njih mestu, razkladala sta brez konca in kraja o tem in onem, ter nista dala, da bi bil tudi kedo drug izpregovoril kako besedo. — Razgovarjala sta se z vsemi po vrsti ter ponavljala: »Midva tega nikakor nisva mogla misliti. Kedo bi bil tudi trdil, da se bo vlekel tako dolgo.«

Pogrebci se čudijo, iznenadeni so ter ne vedó, kaj jim storiti. Nekateri se odpravljajo domov. Gospodar pa jim zabrani rekoč:

»Saj je vse eno. Žena je pripravila kosilo, treba to povžiti.« — Pri teh besedah razjasnili so se navzočim temni obrazi. Zašepetali so med seboj. Hiša se je polagoma napolnila, na novo so še vedno dohajali pogrebci, katerim so prvi stvar pojasnjevali.

Ženske so hodile gledat umirajočega. Pokrižavale so se, nekoliko molile, in kakor so prišle, tako so odhajale. — Gospodinja pa jim je glasno govorila:

»Glejte, že dva dni leži umirajoč; ni mu ne huje, ne ložje; prav kakor cev, v kateri ni več vode.«

V.

Po obisku bolnika pa so vsi le bolj mislili na pogoščenje, nego na umirajočega. Ker v hiši ni bilo za vse prostora, zato so prenesli mizo ven na prosto. Posebno prijetno je dišala pečenka. Vsakdo je hitel, da je dobil svoj kos, boječ se, da mu ga ne odvzame kedo drugi.

Tudi gospodar si je privoščil lep košček, rekoč:

»Ko bi nas sedaj videl stari oče, gotovo bi nas zavidal; on je namreč zelo rad jedel v svojem življenju.« — Eden izmed mož mu odgovori:

»No, sedaj očetu ni več do jedi. Vsaka reč ob svojem času.« — Taki razgovori niso motili gostov, nasproti še veselili so se jih, kakor poprej pečenke.

Žena pa jezeč se nad nepotrebno potrato hodila je vsak trenotek v klet iskat jabolčnika, ker vrči so se prav hitro praznili. Gosti so se smejali, govorili glasno, celo kričali, kakor je že navada kričati pri mizi, kjer je zbranih mnogo ljudij.

Naenkrat začuje se skozi vrata glas neke ženice, ki se je bolj zanimala za bolnika, nego vsi drugi:

»Umril je, oče je že mrtev!«

Vse je obmolnilo: ženske so urno skočile s svojih stolov ter hitele gledat mrliča. — Res, stari mož je sklenil.

Prenehalo je njegovo hropenje. Možjé, sodeč sebe ne po sebi, pogledali so drug drugega ter brisali si oči. Nekateri med njimi so še povživali svoje kosove. Domači niso jokali. Vse se je končalo, sedaj so zadovoljni. Ponavljali so pa: »Mi smo vedeli, da se to ne more dolgo vleči. Seveda, primernejše bi bilo, ko bi bil on umrl prejšnjo noč. Sploh pa, kakor mora biti, tako je. Pogreb bo v ponedeljek, takrat bomo še enkrat obhajali pogrebščino.«

Gostje so se počasi razšli zadovoljni z dobrim pogoščenjem.

Ko sta ostala gospodar in žena sama, tedaj je gospodinja zavpila vsa zelena od jeze:

»Sedaj pa imaš! Spet bo treba pripraviti pogrebščino! Zakaj vendar ni umrl prejšnjo noč? — In delo nama bo zastalo! Sami stroški, sama zamuda!«

»Kaj hočemo«, reče mož bolj mirno, »vsaj bo to samo en dan, da ne bova mogla delati.«

* * *

To je kos črnega lista, odtrgan iz bukev, ki se jim pravi: življenje. Groza me je stresala, ko sem prirejal to povest za slovenske bralce. Groza spreletava tudi gotovo vsakega bralca, ako mu je v mislih opisano brezsrčno, nečloveško ravnanje mladih Kmetovih s starim očetom. Vse, kar sta imela, pridobil je k hiši stari oče, celo življenje delal in trpel je le

zanje, a sedaj, ko so mu opešale moči, nimata mlada druge želje, kakor čem preje ga zakopati tembolje. — Ta grdi madež skruni tudi sicer lepo ime marsikatere slovenske družine. Strah vzbuditi pred takim grdim z božjim prokletstvom zaznamovanim ravnanjem, v spomin poklicati mladim pri hišah dolžnosti do staršev, to je bil namen prevodu in objavljenju te povesti. In ako doseže, da se le v eno hišo povrneta mir in ljubezen med starimi in mladimi, je trud že stotero poplačan. — »Sin, podpiraj starost svojega očeta in ne žali ga v njegovem življenju, in ako mu pamet peša, mu zanašaj in ne zaničuj ga v svoji moči; zakaj usmiljenje do očeta ne bo nikdar pozabljeno.« Sirah. 3, 11. 15.

XII.

Kaznovana predrznost.

Pust je bil v živahni stolici zelene Štajarske, v Gradcu. Že so se ga bili naveselili skoro do sita, ko je razposlal nazadnje še beneški poslanik, signor Foscarini, vabila na bal z italijansko maškarado. Priprave za veselico so bile velike: da je bilo več vrat, predrli so nekatera okna in pre naredili je za duri; ker so se bali, da bo premalo prostora, pristavili so h krasni palači še leseno zgradbo, v kateri so bili spodnji deli odločeni za kuhinjo, zgorejni pa za krasno dvorano in hodnik. Nalašč je prišel iz Laškega umetnik, ki je sobe okraševal in razsvitljeval; kuharje so dobili iz Laškega in Francoskega; najizbraniša jedila so bila pripravljena na mizah; godba

je bila z Dunaja. Brez števila lučij je gorelo v palači, da je bilo svetlo, kakor po dnevu.

Gostje so bili že zbrani, le ene še ni bilo, katero so vsi pričakovali. Kar pridrdra voz, služabnik priteče naznanit, da se je pripeljala Amalija grofica Rajnaška. Kmalu nato vstopi sama; vsi občudujejo njeno lepoto, njeno krasno obleko; odločijo jej prvo mesto v dvorani. Grofica je bila kar prevzeta od veselja, ko je videla, da je ona prva med vsemi. Prilizovalci so jo kar obsipali s hvalo in častjo; zlasti pa se je sukal okrog nje tajnik poslanikov, Fossetta, in si znal pridobiti njeno naklonjenost.

Splošno veselje je vladalo med gosti — kar zagrmi strel z grada; na levem bregu reke Mure je gorelo nekaj hiš z mogočnim plamenom.

Vsi gostje so skočili po koncu in so se gnjetli na ono leseno zgradbo, ki je bila pristavljena k palači; od tam namreč so ogejnje dobro videli. Kmalu pa je bila lesena dvorana napolnjena z ljudmi. Kaj storé nekateri, ki niso mogli več noter? Ne preišljujejo dosti in hajdi pod streho, od koder se je še boljše videlo. Toda nenkrat počí tanki strop, lesteneč (luster), viseč na stropu, se odtrga in pade spodaj stoječim gostom na glave. Sveče, ki so padle z lestence, zažgó klobuke, obleko, ovetlice. Vse je začelo goreti. Gostje pa so prestrašeni zavpili: »Gori, streha se podira, pod nami se lomijo tla!« Nastala je velika zmešnjava. Eni so hiteli skozi duri zopet nazaj v palačo, drugi so jo udrli po lesenih stopnicah doli, a stopnice so bile preslabe, vdale so se pod preveliko težo in se podrle in za seboj potegnile vse, ki so bili na njih. Čez eno uro so se gostje pomirili;

spoznali so, da ni bilo take sile, le strah jim je šinil prehitro v kosti; pa brez škode vendar ni bilo: štiri osebe so bile mrtve, drugi pa bolj ali manj ranjeni. Amalija, grofica Rajnaška, zlomila si je bila roko.

Pripeljali so jo domov. Zdravnik je naznanil, da se bo roka kmalu zopet popravila in zacelila, ker je grofica še mlada in močna. Prihitela je k bolniški postelji Amalijini tudi teta njena, pobožna gospa Doroteja, z namenom, da bi bolnici stregla kakor mati. — Amalija je hotela kaj brati; teta jej je ponudila svoje bukve, življenje svetnikov in druge svete knjige. Amalija pa je vihala nos; teta jej je znova nujno priporočila, naj bere kaj pobožnega, ker tako branje človeka najbolj tolaži v bolezni.

Amalija je molčala. Brala je raje druge knjige. Tajnik Fossetta jo je namreč večkrat obiskal in prinesel sabo raznih romanov in malovrednih povestij in pa novic vse polno. Za take stvari je marala grofica Amalija, življenje svetnikov jej ni dišalo. Teti je to sevé hudo délo; toda kako se je oddahnila, ko čez nekaj dni napové zdravnik, da mora Amalija za nekaj časa iti na deželo, ven iz mesta. Poslovala se je torej od priliznjenege tajnika Fossetta, obljubivšega jej večno zvestobo in odpovala je, ker starišev ni imela več, k stricu svojemu in varuhu na grad Lankovec.

Stričeva pobožna hči Hildegarda prišla jej je na proti prav do križa, stoječega pred Lankovcem. Bil je pa križ ves na novo pobarvan in okrašen, in venci viseči na njem so pričali, da je morala biti tukaj kakšna slovesnost.

»Kaj pa ste imeli tukaj?« vprašala je Amalija.

»Molili smo za te, zvedevši za tvojo nesrečo, in zahvaljevali smo Boga, ko smo slišali, da si ozdravela.«

»Prav ste storili, da ste molili«, odgovorila je Amalija smejoč se, »kajti jaz nisem mislila niti na molitev niti na zahvalo. Zahvaljujem vas za to prijaznost, toda ne pričakujte od mene, da bi tudi jaz molila za vas.«

»Komaj si ušla nevarnosti«, pristavi Hildegarda, »pa si že zopet prav tako trdovratna in brezbožna, kakor prej.«

Amalija se zaničljivo posmeje. Hildegardo pa zbode ta zasmeh, da reče: »O nikar se ne norčuj z usmiljenjem božjim.« Dalje pa ni govorila, ampak je molče šla poleg nje do grada.

Čez dva dni je prišel tajnik Fossetta, in Amalija je začela zopet kakor prej živeti. Nekega dne padla je Hildegarda na kolena pred njo ter jo s solzami prosila, naj vendar gre v sé in se obrne zopet k Bogu. Kakor bi jo bil gad pičil, skočila je Amalija po koncu. »Poberi se od mene, neznosna neumnica«, zavpila je srdita ter šla v svojo stransko sobo. Hildegarda pa je vstala ter s povešeno glavo vèn bežala.

Uro pozneje je šla Amalija mimo Hildegardinega stanovanja ter slišala notri več molečih ženskih glasov. Radovedna je vstopila in videla stara cerkvena ključarja in nekatere kmetske žene in dekleta, ki so na tleh klečale in molile, med tem ko je Hildegarda na mal Marijin kip, splošno češčeno, čudodelno podobo lankovsko, devala oblačila vezena z zlatom in biseri.

»Kaj vidim?« — zaklicala je Amalija — »ali ni ta Marijin kip iz cerkve?«

»O da,« — odgovorila je Hildegarda, »častiti očetje frančiškani so mi ga izročili za ta čas, ko pometajo prah

z altarja, da to oblačilce nanj denem. Da pa tudi zunaj cerkve ni brez časti, zato molijo ti dobri ljudje tukaj.«

»Pogledati moram vendar to čudovito podobo od blizu,« rekla je Amalija in vzela kip v roke. »Ti si torej« — govorila je dalje, smeje se, — »ti si tista, od vseh češčena in obiskovana podoba Marijina?«

Klečeči ljudje se niso dali motiti. »Zdravje bolnikov, pribežališče grešnikov,« molili so pobožno dalje.

»Toliko da bi ti premogla, ko si tako majhna?« norčevala se je in rogala Amalija. — »To je le podoba tiste preblazene Device, katera prebiva v nebesih, in katero mi častimo in na pomoč kličemo,« zavrne jo Hildegarda.

»Tolažnica žalostnih, pomoč kristijanov, za nas Boga prosi!« molili so pobožni kmetiški ljudje dalje.

»Ti mala tolažnica in pomočnica, saj ti bodo pošli zakladi za toliko prosilcev.«

»Kraljica angeljev, za nas Boga prosi!«

»Kraljica glej, glej, nazadnje bi te morala še častiti!«

»Ne zaničuj Marije, Amalija,« zaklicala je Hildegarda nevoljna, »prosim te, zapusti nas.«

»Ne bodi tako otročja, saj grem takoj; pa za spomin moram podobici nekaj narediti, da bo nosila na sebi sled male hudobnosti.« Predno je Hildegarda mogla zapaziti in ubraniti, prebodla je bila Amalija z iglo kipu Marijinemu spodnjo ustnico, da se je poznalo na njej kakor praska.

»Za božjo voljo, kaj delaš?« — zavpila je Hildegarda — in jej iztrgala podobo iz rok. Nevoljna sta se vzdignila ključarja od tal, ženske pa so obmolknile z molitvijo.

»Ne zamerite mi te male porednosti, za katero vaša kraljičica nič ne vé. Ona se za mojo razposajenost zmeni prav toliko, kakor za vašo molitev.« Rekši te besede je Amalija zapustila sobo.

To početje njeno je vse globoko užalilo; vsem so stale solze v očeh. Hildegarda jih je tolažila, kakor je vedela in znala, in izpodbujevala jih je, naj Marijo časté še gorečniše. Na novo oblečeni kip Marijin pa so položili v lepo pleteno košarico, zagrnjeno s tančico in nesli so jo zopet nazaj v cerkev med iskreno molitvijo.

»Da nimamo tako dobrega gospodarja in da nima gospodar angeljsko pobožne hčere Hildegarde, hoteli bi hudobni ženski to bogokletstvo drugače poplačati. Pa božji roki gotovo ne uide«, tako so govorili razžaljeni ljudjé.

In Amalija res ni ušla pravični roki božji. Drugo jutro, ko je prišla zajutrkovat, imela je na spodnji ustnici malo liso, ki se je bila naredila vsled nenadnega vnetja. Svetovali so ji razna nedolžna zdravila. Zastonj. Lisa jo je pekla kakor ogenj, in drugo jutro je bila lisa kakor rana, in ta rana se je vedno večala, ker je žgoč strup razjedal meso. Amalija je bila bleda kakor smrt in je povedala, da je že dve noči trpela hude bolečine. Pisala je Fossetti, naj pride takoj prihodnji dan in pripelje seboj onega spretnega ranocelnika, ki jej je bil ozdravil roko. Ranocelnik pa je prišel sam in prinesel pismo od Fossette, v katerem je naznanil Amaliji, da odpotuje v Genovo.

Ranocelnik je preiskal rano, ki je bila vedno hujša, in je zapisal zdravila.

Čez štiri dni, ko je zopet prišel, videl je, da je rana še globočja, in zato je menil, da jo bo treba rezati in žgati z razbeljenim železom.

Amalija se je prestrašila, da bi bila skoro omedlela. »Za Boga, kako mi hočejo obraz izpriditi« — vpila je in letala po sobi kakor nora. Zdaj je ranocelnika imenovala mazača, zdaj mu je obetala kraljevo plačilo, če jo obvaruje popačenja njenega obličja.

Toda bolečina se ni zmenila za nobeno zdravilo. »Tako mlada, tako bogata, tako ljubljena, in vrh tega še nevesta — in tako nesrečna!« Tako je obupavala Amalija; Hildegarda pa je jokala. »Pusti bogastvo, pusti lepoto in možitev« — prosila je Hildegarda — »pa popboljšaj se!«

»To je tolažba za oglodane kosti,« zavpila je Amalija, »ne pa za cvetočo nevesto, ki je polna življenja, ki ima le to nesrečo, da jej nevednež-zdravnik ne zna odpraviti niti male bolečine. Pa naročila sem, da pride jutri šest najimenoitnejših zdravnikov iz naše stolice.«

Zdravniki so prišli. Posvetovali so se, pa prišli so do istega sklepa, kakor ranocelnik. Rana je bila razjela že en del ustnice. To se ni dalo več popraviti. Spoznali so, da je najbolje, če rano izrežejo ali izžgó.

Zlo je vidno rastlo. Ko je Amalija bila tako vedno čmernaša vsled svoje nezgode, zasveti se ji nekoč nova misel v glavi. »V ustnico«, zavpije — »zbodla sem kip Marijin, in na istem kraju moje ustnice je začelo mene peči in razjedati. Hildegarda, Hildegarda!«

Prišla je.

»Prav si imela,« reče jej Amalija, »da si se prestrašila, ko si videla mojo razposajenost proti mali Mariji. Strašno me je kaznovala.«

»Ne ona, ampak Bog, ki se ne dá zaničevati v svojih svetnikih, on ti je poslal poskušnjo.«

»Glej, tebe ima mala Marija gotovo rada,« reče Amalija. »Pojdi k njej, prosi jo, prinesi jej darov, obljubi ji še več, dà, verovati hočem v njeno mogočnost, nič več je ne zaničevati, le ozdravi naj me.«

»Kako pregrešno govoriš,« dé na to Hildegarda, »pošlji po mašnika, spravi se skesano in spokorno z Bogom in pristopi k mizi Gospodovi, da se združiš z njim.«

»Čudež hočem imeti, ki bi me rešil, zdravila za vest ne potrebujem; moja vest je mirna; nemir in žalost mi dela le spak, ki mi pači obraz.« — — —

Prišlo je pismo iz Genove. Fossetta je v njem obetal, da dospe osem dni pred poroko. Štiri strani pisma so bile polne sladkih nad. — »O, kakšno boš dobil svojo Amalijo!« vzdihovala je nevesta »in vse to zaradi male razposajenosti, katero sem storila kipu! Ali naj počakam, da bom gledala tvojo prestrašenost, tvoje žalostno osupnenje? Ali naj vidim, kako boš bežal pred popačeno podobo mojo? Ne, te sramote ne prenesem. Umreti hočem. Kakoršno me je ženin videl, tako naj me vidi zadnjikrat. Objokovana hočem biti od njega, ne pa s studom obžalovana! Glej, Hildegarda, toliko poguma imam še, da hočem prostovoljno umreti in sama hočem ukazati, kakšen mrtvašk oder in mrtvaško oblačilo naj mi napravijo.«

»Amalija, hudoba te hoče s tvojo ošabnostjo pripraviti ob srečno zadnjo uro in ob zveličanje. Imej raje boljši pogum, živi v trpljenju, in odpovej se posvetnosti in skrbi le za dušno zveličanje. Če začneš spokorno živeti, lahko umrješ še kot spokornica.«

»Pusti mi moj pogum,« rekla je na to Amalija, »ni mi ga dala tvoja mala kraljica, ki se tako strašno

maščuje nad menoj, ampak imam ga sama od sebe. Jaz zaničujem svet in njegove modrijane, njegove razsvetljence in pobožne duše, nič ne maram slišati o njih naukih, tolazbah in čudežih. Svobodna hočem biti do smrti.◀

Amalija je zapustila žalostno Hildegardo samo; nobene zdravniške pomoči ni hotela več; poslala pa je po kiparja in voščarja, in po lepoticarico iz Gradca; dala je po sliki upodobiti svojo glavo in roke v vosku, pa vse v mrtvaški bledoti. Lepoticarica jej je morala pre-skrbeti mrtvaško obleko; tapetnik je dobil nalog, naj ozaljša mrtvaško sobo in postavi mrtvaški oder. V desetih dneh bi moralo biti vse dokončano.

Kmalu po tem ukazu zgrabila je Amalijo huda mrzlica; obraz je bil žareč kakor ogenj in je otekel, da ga ni bilo poznati; na životu so se prikazovale rudeče lise, ki so pa hitro dobile višnjevo barvo. Bile so znamenja prisada. Hildegarda je mnogo molila in tudi druge prosila, da so molili z njo pred čudodelnim kipom Marijinim.

Blizal se je dan, ko so imele priti iz Gradca vse naročene stvari: voščene podobe, mrtvaško oblačilo in oder. Po silovitem nočnem dežju je bila voda Rajnah stopila čez bregove in težki voz se je prevrnil v soteski pri Krems-u v šumeče valove. Povedali so Amaliji to novico prav rahlo.

◀Tudi to mi je zabranjeno◀, šepetala je, ◀kakor beračico me hočejo spraviti s svetá.◀ Hildegarda je bila prosila župnika Edelschrott-skega, naj pride bolnico malo obiskat. Izbrala si je bila tega, ker ga je Amalija se dokaj trpeti mogla zbok njegove veselosti. Prišel je

in Amalija ga je sprejela z zadovoljnostjo. Precej časa se je govor sukal le o splošnih stvareh; a govorila sta vedno tiše; Amalija je imela župniku toliko naročiti, on pa marsikaj povprašati. Slednjič so drugi zapustili sobo. Hildegarda je šla v svoje stanovanje, padla na kolena in s solzami prošila blagoslova za to uro, v kateri sta se nebó in pekel tako rekoč zadnjikrat vojskovala, čegava bode duša Amalije. Milost pa je zmagala. Čez dolgo časa je župnik prišel iz bolniške sobe in je velel, naj hitro pride kak oče frančiškan s sv. popotnico. Ura je bila polnoči. Amalija je bila zelo presunjena in je prejela sv. obhajilo z zaprtimi očmi, iz katerih pa so tekle solze kesanja. Ko je oči zopet odprla, zagledala je Hildegardo poleg postelje. Podala jej je roko: »Odpusti mi in moli za-me!« Poslovila se je še od strica in domače družine: »Ah, molite za-me, ker nisem vredna velike milosti, katero mi je skazal Gospod.«

Ko se je delal dan, bila je Amalija v zadnjih izdihljajih; kmalu po solnčnem vzhodu je ni bilo več; — kazen za greh je bila pretrpela!

XIII.

Čudovite sanje župnika Ravnopoljskega.

Gospod Martin je bil župnik v Ravnempolji. Ljubil je svoje verne kakor oče; bil bi popolnoma srečen, ko bi njegovi podložni živeli bolj krščansko. Vendar naj povem o njih resnico; ob nedeljah so zanikerno obiskovali službo božjo; bila je cerkev navadno skoraj prazna. K spovednici se je redkokedaj kedo izgubil; k mizi Gospodovi skoraj nihče ni pristopal. Dobremu župniku je krvavelo srcé in vsak dan je v srčnih molitvah zdihoval k Bogu, naj ga pusti v svojej dobrotljivosti toliko časa pri življenju, dokler ne pripelje svojih ovčic k dobremu pastirju in naposled na pot v nebesa.

Bog je uslišal prošnje njegove.

Neko nedeljo stopi med farno mašo župnik na leco ter govori blizo tako-le: Bratje, hotel sem Vam danes povedati veliko novico. Pa jaz vas vidim tu premalo zbranih. Mislil sem Vam povedati o dragem zakladu — jaz vem, kje se dobi — o zakladu, ki bi vse Ravnopoljce, če bi bili tudi ubogi kot Job, storil bogate. Ta zaklad bom razdelil prihodnjo nedeljo; vsakdo, ki bo prišel v cerkev, bo dobil del tega zaklada. Pa saj tako vidim, da ste nekateri uže zaspani in težko čakate konca mojih besedi. Vam le rečem: Pridite vsi v nedeljo, bratje moji, da dobite del zaklada. Amen!

Kmaló je bila novica razširjena po vsem Ravnempolji. Prihodnjo nedeljo je bila cerkev kar natlačena, vsak je hotel dobiti svoj del zaklada; predno je cerkovnik

odzvonil, je bila uže cela fara zbrana. Po evangelju stopi gospod Martin na leco in začne tako-le :

»Bratje moji, naravnost Vam rečem : obogateli boste vsi, ako boste poslušali moj svet, vsakdo bo šel bogat domu. Zaklad, ki ga Vam hočem razdeliti, ni basen; na koncu govora boste vedeli vsi, kje ga lahko dobite. Čujte ! Preteklo noč sem imel sanje. Jaz ubogi grešnik sem stal pri vratih raja nebeškega. Potrkam. Sv. Peter mi odprè.

»Oh, ti si, dobri Martin,« spregovori »kaj te je pripeljalo semkaj? Kaj želiš?«

»Ljubi sv. Peter,« mu odgovorim, »ti imaš velike bukve in ključavnico, s katero so zaklenjene, ali bi mi ne mogel povedati, pa ne zameri moji radovednosti, koliko ljudi iz Ravnepolja imaš tu v raj?«

»O, to ti pa rad storim; sedi, bova takoj pogledala.«

In sv. Peter vzame velike bukve ter jih odpre. »Poglejva ter poiščiva; ti praviš Ravnopolje? Ah, tu stoji: Ravnopolje. Ubogi gospod Martin, hudo mi je, vendar ti moram povedati, cela stran je prazna, nobenega imena ne najdem. Iz Ravnepolja ni nikogar v nebesih.«

»Kako«, sem zaklical »kako? Nihče iz Ravnepolja v raj! Nihče? To ni mogoče. Poglej še bolj natanjko.«

»Nihče, gospod Martin, nihče. Pa poglej sam in videl boš, da se ne norčujem.«

In jaz ubogi župnik sem jel jokati in prositi z povzdignenimi rokami usmiljenja. Ali sveti Peter mi reče: »Ti ne smeš takoj izgubiti poguma. Pa, saj to ni tvoja krivda. Tvojih faranov bo gotovo največ v vicah.«

»Oh, ljubi sv. Peter, pomagaj mi vendar, da jih vidim in potolažim.«

»Iz srca rad, prijatelj! Pridi, obuj urno te-le čevlje, kajti pota proti vicam niso kaj prijazna. Pojdi vedno na desno. Tam doli na desni boš našel srebrna vrata; te so prekrizane s črnimi križi. Le potrka in odprli ti bodo.«

In jaz sem šel, kakor mi je bilo povedano. Hodil sem dolgo. Oh kakšna pot! Jaz se tresem še sedaj, če nazaj pomislim. Slednjič pridem k srebrnim vratom ter potrkam.

»Kdo trka?« vpraša mil tožeč glas.

»Župnik Ravnopoljski.«

»Kaj? Ravnopoljski? O, le vstopite.«

Jaz vstopim. Vidim lepega angelja, ki piše v velike bukve, veliko večje, kot so bukve sv. Petra.

»Kaj hočeš, kaj želiš?« vpraša angelj.

»Angelj božji!« odgovorim jaz, »ne zameri moji radovednosti, jaz bi rad vedel, koliko ljudi iz Ravnegapolja je tu v vicah?«

»Iz Ravnegapolja?«

»Da, iz Ravnegapolja; jaz sem njih župnik.«

»A tako, vi ste gospod Martin, kaj ne da?«

»Ta sem.«

»Vi tedaj pravite, iz Ravnegapolja?«

In angelj odpre veliko knjigo in išče. »Ravnopolje!« reče naposled z globokim vzdihljejem. »Gospod Martin, tukaj v vicah nimamo nikogar iz Ravnegapolja.«

»Jezus, Marija, Jožef!« zakličem prestrašen. »Nihče iz Ravnegapolja v vicah. O veliki Bog, kje pa so?«

»No,« odgovori angelj, »gotovo v nebesih; kje bi sicer bili?«

»Saj pridem ravno od rajskih vrat!«

»Ti prideš od raja? Kaj si tam zvedel?«

»Tam jih ni . . . O sv. Mati božja!«

»Kaj hočeš, g. župnik! Če niso niti v nebesih niti v vicah, potem so . . . »O sv. križ božji! Je li mogoče? O jaz ubogi župnik, kako bi mogel jaz priti v nebesa, če ne najdem faranov ondi?«

»Gospod Martin,« reče angelj, »ako hočete na vsak način vedeti, kako je z vašimi rajnkimi farani, storite tole: tecite naglo, kolikor mogoče, na levo, ondi pridete do velicnih vrat. Tam vam bodo povedali, kje so vaši farani.« In zaprl je vrata.

Bila je dolga, dolga pot; bila je posuta z žrjavico. Zaletaval sem se sem in tje, kakor bi bil pijan; vsak trenotek sem se kam zadel, pot mi je tekel po obrazu, strašna žeja me je mučila. Naposled vidim na levo vrata, ki so bila široko odprta. Oh, moji otroci! kak prizor se je odprl mojim očem! Tu me niso prašali po imenu, tu niso imeli bukev. Kar trumoma se so pehale množice notri, brez reda, kakor se vi ob nedeljah pehate v gostilnice. Skoraj sem se zadušil v vročem zraku in dimu, ki se je valil povsodi; čul nisem družega, kot kričati, tuliti, jokati in kleti.

»No, ali boš prišel notri ali ne?« mi zarujove hudič nasproti.

»Jaz? Ne, ne, tu ne grem notri: jaz sem prijatelj božji!«

»Ti si prijatelj božji? Pri satanu, kaj pa tu iščeš?«

»Jaz pridem . . . oh kako hudo mi je . . . jaz pridem daleč, da bi vas vprašal, ako imate koga iz Ravnepolja tukaj?«

»Kaj pri satanu? Ali hočeš z menoj norce briti? Ali ne veš, da so vsi Ravnopoljci tukaj? Pridi, črni krokar, pridi in poglej, kako mrevarimo tvoje ljudi!«

•Vsi Ravnopoljci v peklu! Moji otroci, kako strašna misel! Vsi Ravnopoljci v peklu in to na vekomaj?•

Vsi v cerkvi so poslušali s strahom besede župnikove; vsi so se tresli. Videli so takorekoč pekel pred očmi in v njem sin očeta, drugi mater, tretji sestro.

•Vi čutite dobro, bratje moji!• nadaljuje župnik, •tako ne more v prihodnje več biti. Jaz sem odgovoren za vaše duše, jaz vas hočem iz brezdna rešiti, v katerega boste treščili vsi, ako ne začnete drugače živeti. Jutri hočemo začeti, poslušajte dobro, jutri in ne pozneje. Dela bo dovolj. Zapomnite si tedaj red v tednu; red mora biti; brez reda ni nič.•

•Jutri tedaj, v ponedeljek, bom spovedoval stare ljudi; to ne bo tako težavno. V torek otroke: to bo kmalo končano. Sredo mladenče in dekleta, to bo dolgo trajalo. V četrtek može, v petek žene. V saboto oštirje in mlinarje. In ako bodemo v nedeljo skončali, bomo vsi srečni.

Ako je žito zrelo, ga morate žeti. Imamo tu mnogo umazanega perila, operimo ga, ali operimo ga dobro, čisto. Moj Bog! kakšno perilo! Moji otroci, moji ubogi otroci, to je milost, ki naj jo nam Bog nakloni, to je zaklad, katerega morate imeti vsi. Amen.•

In kakor je župnik prosil, tako se je zgodilo. Od te znamenite nedelje so Ravnopoljci dobri kristijani ter vzgled vsem okoličanom. In dobremu, sedaj presrečnemu župniku Martinu se je v poznejši noči sanjalo, da je šel slovesno spremljan od svojih faranov, pojočih Te Deum• — v nebesa.

XIV.

Kresni venec.

Iz češkega preložil —l—.

Bil je lep kresni večer in na loki za vasjo je bilo vse živo.

»Dekleta, katera izmed nas bo najprej imela poročni venec — jaz mislim, da bom prva?«

»Kaj? — Ti tako zbiraš vsako leto —« odgovarjala je druga.

»A vendar ne more dobiti ženina«, dodala je tretja.

»Da, — toda našel se bo vendar-le«, zagovarja se prva ter teka po trati med rožami in si izbira najlepših cvetov.

»Vprašaj Bernardovo Marino, kako se dobivajo ženini. Ona ima kar dva; morda ti jednega prepusti?«

»Vsaj res, z Martinom sta sedaj razdvoje — prehitijo in tvoj bode.«

»Pustite to, vsaj vidite, kako se Tini Marine najboljši prijateljci čelo temni. Rajši hitimo, da naberemo dovolj cvetic, predno pridejo fantje iz vasi.

Sedaj se dekletom zbranim na zelenici približa tudi Marina Bernardova.

»Glejte, Marina gre tudi iskat cvetja.«

»Kolikrat bo pač Marina vrgla venec na vrbo, da ji obvisi med vejami?«

»Vsaj njen novi ženin, oni gospodič iz mesta, še vojakov ni doslužil.«

»Kaj na tem? — Da bi le venec obvisel na vrbi.«

»Gotovo je boljše, kakor da bi ga čez zagnala.«

»Toda, ako ji pade v potok, umrla bo še to leto.«

»Pojdite, pojdite s takim govorjenjem, to so vraže«, klicala je tovarišicam Marina, ki je med tem prispela na trato.

»Vraže? — Ana Veselova je lani na kresni večer tudi še venec metala na vrbo; bila je zdrava kakor riba, a o Svečnici smo jo že pokopali. In če so to le vraže, kaj si prišla, da z nami poskušaš svojo srečo in ugibaš svojo prihodnost?«

»Meni je to le za kratek čas«, odgovarja Marina ter hiti nabirat cvetov. Kmalu jih je imela polno naročje, kakor druge. Bil je pa tudi že zadnji čas, ker fantje so že zapeli na vasi in kmalu so bili na trati.

Tudi mladeniči so trgali cvetje ter so je izročali deklicam, ki so cvetke zanje povijale v šopke.

Med fanti je bil tudi Zabukovčev Martin, čvrst mladenič, iz bogate hiše, jedini sin starišev, ki so ga že naganjali, naj kmalu nevesto privede v hišo.

Martin je imel nevest mnogo na ponudbo od blizo in daleč, bogatih in lepih, toda on se ni mnogo menil zanje. Martin je imel že odbrano nevesto. To je bila Bernardova Marina. Njeni stariši so imeli tudi lep kmetski dom, a ljudje so govorili, da je zelo zadolžen.

Stari Zabukovec zato s prva ni bil zadovoljen z Martinovo nevesto; zdela se mu je prerevna. A naposled se je sprijaznil z njo. Mislil si je: »Kaj hočem, saj bo Martin sam sebi gospodaril in kar si bo izbral, to bode imel. Sploh pa se Marini Bernardovi ne more nič reči; pridna je in molitevna, tudi na gospodinjstvo se dobro razume. To pa je boljši, pravijo, kakor če bi na vozovih pripeljala denarja seboj.«

Tako je Zabukovcev oče sebe tolazil, tako se je izgovarjal svojim sosedom, ako so ga zaradi tega poprijemali. Čudno se mu je pa zdelo, kako je to, da Martin ženitev odklada od leta do leta. Posebno pa je bil se oče vznemirjen zadnji čas. Zdelo se mu je namreč, da se je v malo tednih Martin ves spremenil. Poprej vedno živ in vesel, hodil je sedaj okrog hiše otožen in zamisljen.

Tudi na kresni večer je Martin edini med tovariši, ki nič ne govori. Molčé je on natrgal nekaj cvetov ter jih je nesel Marini.

»Marina, ali mi boš napravila šopek?« to so bile nocoj prve Martinove besede.

»Ne bom ti ga naredila«, odgovori Marina pikro.

»Zakaj ne? Vsaj ti nisem nič hudega storil.«

»Storil ali ne storil! To je vse jedno!«

Po teh rezkih besedah Marina vstane ter se presede prav na konec trate ob potok, tako da je bila nekoliko ločena od družih deklet.

Tovariši so se seveda smejali Martinu, dekleta pa so mu hotele postreči in nabrane cvetice poviti v šopek. A Martin se ni zmenil ne za tovariše ne za dekleta. Bil je zelo osupel. Vkljub temu, da ga je Marina očitno tako hudo razžalila, stopil je vendar za njo proti potoku.

»Marina!« pokliče jo Martin.

Marina se ozre proti njemu, rekoč:

»Kaj hodiš za mēnoj? Ali ti nisem povedala že včera, da je najine zveze konec?«

»To si sicer povedala, a svetoval sem ti, da bi pustila znanje z onim mestnim gospodičem.«

»Jaz ga ne pustim. Ti pa si lahko zbereš drugo, bogatejšo. Tvoj oče tako ni zadovoljen, da bi pripeljal na dom mene, beraško nevesto.«

»To ni res«, odgovori Martin. »Moj oče te imajo radi in želé, da se vzameva čem preje tem bolje.«

»Sedaj morda tako mislijo oče, ker si jih ti pregovoril.«

»Ne! Nisem jih pregovarjal. In ako bi jih bil, storil bi bil to zaradi tebe.«

Med tem pa je vaška mladina pričela igro, navadno na kresni večer. Obrnjeni s hrbtom proti vrbi metali so narejene vence nazaj čez glavo, drugi pa so glasno šteli, kolikratov je moral kedo vreči, predno je venec obvisel na vrbovi veji. Smeha je bilo mnogo pri tej igri. Posebno je mladina nagajala Tini, kateri jedini ni hotel venec obviseti na vrbi. »Ha, ha, ti boš še dolgo čakala na ženina. Najbrže, da ga za-te nikoli ne bo!« Tina se je sicer izgovarjala, da so to prazne vraže; v srcu jo je pa vendar bolelo, da ni tudi njeni venec obvisel na veji.

Med zadnjimi, ki so poskušali svojo srečo, je bila Marina. Vrgla je venec visoko. Priletel je čez vrbo in padel je na ličje ob potoku. Marina se prestraši, ko zagleda svoj venec skoro v vodi. Spomnila se je, kaj pomeni venec, ako pade v vodo. Hitro se je vzdramila, pobrala venec ter ž njim zopet poskušala svojo srečo.

Pozno zvečer že so skončali igro. Prižgani kres je že skoro ugasel. Razhajali so se domov. Vsak je nesel seboj svoj venec, da ga doma dene pod zglavje in na njem zaspi. V sanjah na kresni večer govorili so, da se jim pokaže podoba onega, ki jim prinese poročni venec ...

* * *

Mnogo se je čez leto spremenilo v Lenkovcih. Posebno pri Bernardovih je bilo vse predrugačeno. Lepi dom so jim prodali upniki; z ostalim denarjem kupili so si Bernardovi Tonačevo kajžico na koncu vasi. —

Zopet je bil kresni večer. Po stari navadi je bila vaška mladina zbrana na loki zunaj vasi. Zopet so metali vence na vrbove veje in poskušali svojo srečo.

Tina tudi letos nima sreče; vse se ji smeja, ker je tako nevkretna. Bernardove Marine ni bilo več med igralci. Že jedno leto bo kmalu, odkar je odšla v mesto učiti se in izobraževati. Tako je namreč hotel oni gospod iz mesta, kateremu je Marina vse zaupala, celo svoje srce. A gospodič iz mesta šel je v drugo mesto. Ni duha ni sluha ni bilo za njim. Marina je ostala sama — na smodišču. Bolelo jo je to hudo v srce. Stradala je, očitala si je, da je sama kriva, ker je zavrgla poštenega Martina. Dovolj je bilo leto dnij in Marina, poprej trdna ko jeklo, bolehalo je nevarno, in zdravniki so bili obupali nad njo. Sramovala se je iti domov, a kam je hotela ubožica? Ravno na kresni večer prilezla je domov. Pot jo je vodila memo loke, kjer je bila po starodavni navadi zbrana mladina iz vasi. Ko Marina začuje šum, petje in smeh, umakne se v stran. A vzbudé se ji pri pogledu na zeleno trato spomini v srcu tako silni, da ne more več naprej, zato sede v travo poleg pota.

»Oh, kako britko se kaznuje mladenska lahkomi-selnost! In kako hitro se maščuje! Lani v kresu, kako drzno sem se vedla ondi na trati proti Martinu! Kako sem ga zvesto me ljubečega pehala od sebe in hitela slepa za sleparjem!« Tako je tožila Marina sama sebi svoje gorjé.

Iz svojih težkih mislij se še-le vzdrami, ko začuje nekoga počasi stopati po potu.

Precej ga spozna. Bil je Martin. — Žakasnel se je nocoj in še le sedaj, ko je veselica na trati že skoro dokončana, bliža se počasnih korakov tudi on nekdam tako ljubi mu vaški zelenici.

Čemu bi tudi sedaj hitel na loko? Kaj ima ondi pač iskati? Minula je zanj brezskrbna mladost. Njemu ni donesla sreče. V take misli vtopljen pride do počivajoče Marine ob potu. — Takoj sta se spoznala in zdrznila oba. Poteklo je dlje časa, predno sta izpregovorila.

»Marina, kaj pa ti delaš tukaj?« izpregovori naposled Martin prvi.

»Počivam. Trudna sem od dolgega pota, smrtno trudna vsled grenkih poskušanj«, odgovarja Marina ter skriva pred Martinom svoj blede obraz. »Tvoje besede so se spolnile, Martin!«

»Ne govôri o tem, Marina. Saj Bog dá, da se bo še vse popravilo«, tolaži jo Martin, ki je v tem trenutku pozabil na svojo opravičeno nevoljo.

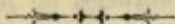
»Martin, prepozno je. Neizprosna smrt sili za menoj in sama čutim, da me kmalu ponesó v grob.«

»Pusti take otožne misli, Marina! V domačem kraju se boš zopet pozdravila in ko zopet pride kres leto osorej, tedaj bodeš zopet zdrava in vesela.«

V takih pogovorih sta prišla v vas; Marina je šla s težkim srcem v kajžico na koncu vasi, Martin pa nekako pomirjen na Zabukovišče.

Drugi dan, na praznik sv. Janeza Krstnika, so ljudje ravno sli od maše, ko je zapel mrtvaški zvon . . . Umrla je Bernardova Marina kot žrtev deklinške prešernosti in lahkovernosti.

Takih grobov, pozabljenih grobov je mnogo, mnogo na pokopališčih!

xv. Ranók.

(Spisal L. Koloma S. J., preložil Fr. Finžgar.)

Budite na delo, učite kateki-
zem, in osrečili boste ljudstvo
brez učenih knjig z desetimi bož-
jimi zapovedmi!

I.

Bilo je zadnje dni vinotoka. Vsa narava se je odela z onim znanim krilom, ki nas vedno svari: Vse mine. Listje je rumenelo in odpadalo, cvetke so venele, solnčna luč je bledela, oblaki so se podili po nebesu. Bridka otožnost je polnila prsi in nekam tesno je bilo pri srcu; zakaj čutilo je to — človeško srce — da tudi njemu mine pomlad in pride otožna jesen, ki privede seboj zimo — hladni grob.

Ta otožnost je bila v strašni globeli silnih gorâ še groznejša. Iz gorskega sela M. se vije in krivi ozka kolo-
vozna pot skozi mračno sotesko.

Mož in žena sta korakala na večer tistega dne po tej samoti. Za njima se je podvizal osemletni deček.

Kdor bi bil naletel na to družbo, gotovo bi se bil prestrašil.

Mož je bil slep. Obraz in sploh ves človek je bil zelo oduren. Na glavi mu je čepel umazan slamnik. Zaviti je bil v dolg zakrpan plašč, izpod katerega so se videle noge skrivljene — kakor od težkih spon. Po hrbtu so mu visele citre, v desnici je imel okovano gorjačo, z levico se je pa držal za rokav svoje spremljevalke.

Ta je bila še odurnejša od njega. Z obraza, ki je bil ves razrit od koz, sevala ji je beda in strast. Hodila je dokaj težko. Na hrbtu ji je slonela velika vreča, v kateri je imela staro razdrapano obleko in nekaj kuhinjske posode.

Tudi bosonogi, golomeči deček je nesel vrečo, ki je bila zanj dokaj pretežka. Natezal je vse moči, da bi dohajal starca. Pot mu je lil curkoma po obrazu in zmival belo — pa umazano lice, da so se poznale lise, koder je tekla potna sraga. Večkrat je postal, da bi se oddahnil. Privzdignil je boso nožico, ki je krvavela na mnogih krajih; zakaj grda pot je bil tisti kolovoz. — A starca se nista menila zanj ter ubirala dalje svojo pot. Tedaj so se udrle solze ubožcu in žalostno je klical: »Mati, oh počakajte! Jaz ne morem več!«

Starka se je ozrla. »Poberi se mi hitro naprej, če ne . . .« zahreščala je z zopernim glasom in mu zapretila s koščeno pestjo.

Obrnil se je tudi slepec, dvignil gorjačo in zarohnel na spremljevalko: »Ubij ga, hudobca! Zavij mu vrat, da bode mir!«

Kolneč in preteč sta drla dalje, kakor dva hudobna duhova, ki vlečeta seboj nedolžno dušo.

Naenkrat jo pa zavijeta s poti po stezi in izgineta v temnem lesu.

Deček je napol vse moči, da bi ju došel. Strah, da se ne bi zgubil na grozni samoti, dal mu je novih močij, da je pospešil korake in plezal po vseh štirih po strmi stezi.

Starca sta prišla do samotne votline — menda pribežališče pastirjev in zavetje lupežnikov.

Starka vrže vrečo na tla, kolne in hodi nemirno po votlini. Na njenem obrazu je ležal temnejši oblak, kot so se drvili po nebu in groznejša tema je napolnjevala njeno dušo, kot samotno duplino. Prav tako se vedejo hudodelci, predno izvršé zlobno dejanje.

Za votlino se je dvigala navpična stena. V globokem jarku pod njo je vršel potok.

Nebo se je vedno bolj oblačilo; trd mrak je objel zemljo. Morana je prinesla butaro dračja in jo vrgla sredi votline na tla. Starec je pa sédel na skalo, natlačil pipo in ukresal ogenj.

V tem pride deček v votlino — ves spehan. Zgrudi se na tla in zajoče.

Morana ga zagrabi za lase, potegne mu vrečo s pleč ter revska vanj: »Mólči! Tiho!«

A deček je še glasneje jokal. Slepec se je pa penil od jeze, kakor bi bil obseden.

Morana izvleče iz zavoja golido in skorjico kruha.

»Mólči, prokleta seme!« zadere se nad njim moleč mu kruh in golido. »Tiho in pojdi k potoku po vode! Precej!«

»Jaz ne grem«, odvrne deček in se valja po tleh.

»Kaj, ti ne greš?« razljuti se Morana in sune

Ranoka.

»Takoј mi pojdeš, če ne te ubijem!«

•Jaz ne grem, mene je strah«, prosi milo Ranok.

•Naj te le kaj sné! Ti nepridiprav, ti! Takoj se mi zgubi, če ne ti ubijem trmoglavo črepinjo.«

•Jaz ne morem, ne morem«, ihti bridko Ranok.

Tedaj se začuje strahovita kletev, in slepčeva gorjača prileti s tako silo ob skalo, da se prelomi. Deček pa zbeži od strahu. Starec se plazi po vseh štirih po votlini, in divje se mu vrté mrtve oči. Kar zdrobil bi bil Ranoka, ko bi ga bil dobil.

•Pusti ga!« zadere se nad njim Morana ter sune slepca na stran.

Ves tresoč — strahu in jeze — vzame deček golido in hiti jokajoč po trnjevi rebri nizdol k potoku. Ko dospe do njega, utihne. zakaj groza ga je bilo v tej samoti. Videlo se ni drugam, kot v nebo; a to je bilo prepeto s črnimi, težkimi oblaki, kateri so zdaj zdaj menili vsuti grozen nalive na zemljo. Od daleč se je že čulo tulenje in bučanje nevihte. Ranok se hitro skloni in natoči kalne vode, potem pa hiti nazaj. Strah in groza sto mu dajala novih močij.

Srečno dospe po trnjevi, nevarni poti nazaj. Toda groza! Votlina je prazna. Le starčeva zlomljena palica leži v kotu; o Morani in dedcu ni duha ne sluha.

Ranoku pade golida na tla, zatrese se po vsem životu kot šiba na vodi. Obupano se ozira okrog in tožno prične klicati: •Mati, mati! oj stric! Črtog!«

Toda — vse tiho. Deček vije roke in joka. In kaj bi ne! Saj se je samemu včlovečenemu Bogu, ko je brez utehe visel med nebom in zemljo, izvil iz prsij britek — edin vzdih: •Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil!«

»Mati, mati!« ponavljal je deček in stopil iz votline.

Obupno-otožno se je oziral na strme gorske vrhove in sive čeri. A nobenega glasa, nobenega odmeva, da bi utolazil ubogo dušo.

Ranoka se polasti nekaka vrtoglavica. Plašno bega okrog, nevedoč, kako in kam. Ne méni se za trnje, ki mu praska obraz in trga obleko. V silni omotici in bolesti dirja naprej in kliče: »Mati, mati! Stric! Črtog!«

Na zemljo je legla počasi črna noč — grozna noč. Čeprav je bilo vsled silnega klicanja Ranokovo grlo popolno hripavo, vendar je skušal še vedno klicati — še je upal.

Oh! blaga nedolžnost. Še vedno se ti smehlja lepa nada, ker ne moreš spoznati prekanjene zlobnosti hudodelniške.

Naenkrat zašumi nekaj med drevjem. Črna pošastna postava rije skozi gosto grmovje in piha jezno pred se. Ranok začuti, kako ga pritisne k strmi steni ter se popne potem dalje. Deček obstoji kot okamenel; nemo in z odprtimi očmi strmi v temo, kakor bi se ne mogel naslišati silnega piša, ki zdaj sika med vrhovi, kot sirupena kača, sedaj tuli kot lev v puščavi.

II.

Ko je drugo jutro posijalo solnce, ležal je Ranok ob steni na tleh. Podrl ga je bil sinoči divji merjasec, katerih je bilo mnogo v tistem gorovji.

Ranok se vzbudi. Srepro upira oči na gorske vrhove, katere zlati jutranje solnce. Poskuša vstati. Z velikim naporom se dvigne ob skali. Ves zbegan gleda okrog — gleda razbolele krvave noge in ne ve, kaj vse to pomeni.

Preveč je bil omamljen in zmučen. Počasi se šele spomni sinočnega večera. Nov strah mu skrči nedolžno srce, iz zajokanih očij vderó solze in komaj slišno zdi-huje: »Mati, mati! oj stric! Črtog!«

Prestopi se. A kolena se mu zašibé, zvrtil se mu v glavi in nezavesten se sesede na tla. Prične ga kuhati vróčica; zdi se mu, kakor bi plesala drevesa krog njega; tla pod njim se zibljejo, gorske čerí se dvigajo in mu preté, da ga podsujejo. Mogočne postave se dvigajo proti njemu ter mu preté z orjaškimi rokami. Za njimi pridejo milejše pa zopet strašnejše. Pod seboj začuti Ranok vršenje silne reke in že misli, da se zdaj, zdaj prekucne v kalne valove. Naenkrat se zopet strnejo pošastne podobe, podajo si roke ter plešejo kolo krog njega, vedno hitrejše in hitrejše. Ranok misli, da čuje brenkanje strijčevih citer, ki udarja za ples. Vmes se pa oglašá hreščeči glas pijane Morane: »Proklet, proklet!«

Naenkrat pa preneha namišljeni ples, podobe izginejo, citre utihnejo. Ranok odpre oči. Odleglo mu je za trenotek.

Iz bližnjega grma pa začuje prijazen glas zvončka.

Ko se ozre, pomoli glavo iz grma velika koza ter se spné po še zelenem listu.

Deček stegne roke, kakor bi prosil pomoči in milo zaječi. Žival se prestraši in zbeži. Ranoka napade zopet omotica.

Kmalu potem iz nova zašumi listje. Velik pastirski pes se prikaže iz grmovja in nekam zavzet obstane pred Ranokom. Povoha ga od vseh stranij, potem dvigne glavo in prične lajati.

Star pastir pride od one strani, kakor poprej pes. •Moj Bog, kaj je to?• zavpije osupel, ko zagleda Ranoka, ki je ležal na ruši. Hitro se sklone in pazno potiplje, ali mu bije še žila. Ko se prepriča, da je živ, dene mu pod glavo kosmato ovčjo kožo in hitro zginе v gozdu.

Kmalu se vrne. Prinesel je sladkega mleka in še drugo veliko ovčjo kožo. Skrbno vlije nekaj požirkov pomolzenega mleka dečku v usta. Potem ga zavije v koži, vzame ga v naročje in se vrne s psom, od koder je prišel.

III.

Hladno je bilo tistega jesenskega večera. Večina pastirjev je že zapustila zelene planine ter se vrnila na deželo. Le za Šijo so bili še z ovčami, kozami in kravami.

Vse je bilo tiho krog koč. Samo zvonci in zvončki so bingljali in pozvanjali. Živina je mirno prežvekovala.

Iz vélike kočе se je svetila luč skozi špranje; čul se je dokaj živahen pomenek. Pastirska družba je sedela pri večerji ob nizki mizi. Sredi kočе — na prostornem ognjišču je pa gorel ogenj; nekaj velikih sirnih lonec je bilo pristavljenih. Tam na pregradu je pa sedela ženska, kateri se je poznalo, da ni redna planinka, kot sta bili Maruša in Marina, starikavi majerci, ki sta planinili, kar je pomnila soseska. Ogorel deček, menda črednikov sin, se je po večerji zleknil po klopi; ovčar je natlačil pipo in si prižgal tobak z velikim ogorkom. Potem je podprl koščeno brado in večkrat pljunil, menda bolj iz navade, kot iz potrebe.

Tuja ženska je odložila skodelico kozjega mleka ter žalostno zrla v ogenj.

»E Barba, kaj bi se držala in žalovala«, pretrga kratek molk črednik Lovro — bratranec žalostne vdove. — Ta je bila omožena v mestu N. Neko noč ji je umrl mož in oba otroka za kolero. Revica je prišla v gore iskat utehe in zdravja. Zakaj tudi njo je že napadla kruta morilka, da je le komaj ubežala smrti. —

»Pozabi«, nadaljeval je črednik. »Božja volja je tako. Bodo že prišli boljši časi in tedaj pozabiš nesreče.«

»Jaz, da bi kedaj pozabila?« vsklikne vznemirjena vdova brišoč si z ruto oči. »Le črna gruda, ki zropotá na mojo rakev, bode končala žalost. Preveč so ranile tri zgube materinsko srce, da bi moglo ozdraveti.«

»Pa vendar nikar ne jokaj vedno, ko nič ne pomaga. Saj sem starejši kot ti in sem marsikaj že poskusil. Solze minejo prej, kakor bolečina.«

»Prav imaš, Lovro. Ali, kako strašna je bila tista noč! Mračilo se je, ko se zgrudi Kajetan v delalnici, kot bi tresčilo vanj. Pavlu je delalo težo in Minka je legla zadnja v postelj. Jaz sem bila sama, Lovro, brez pomoči, brez zdravil. Zakaj takrat so cepali ljudje kakor muhe. Ne zdravnika, ne soseda, nikogar ni bilo, da bi mi bil pomagal.

Ubogí bolniki so se kar zvijali od bolečin in me milo prosili, naj grem po duhovnika. Ali kaj, ko sta bila samo dva, bolnikov pa na stotine. O, sveta Pomagalka, to je bilo strašno! V silni bridkosti se zatečem k sv. Jožefu. Pred njegovo podobo padem na koleni in ga prisrčno prosim: O, sv. Jožef! Vem, da so božja last, ne pa moja. Če me zapusté, ne bom tožila. Samo tega te prosim, pomočnik v smrtnih težavah, daj jim srečno zadnjo uro. Ah, naj ne umró brez svetih za-

kramentov! Naj se zgodi božja volja, samo sprôsi jim srečno zadnjo uro!

Potem storim obljubo, da bi dobila duhovnika. Hitro ogrnem véliko ruto in hočem v župnišče.

Kar me sreča — še zdaj se tresem, ko se spominim — v veži sivolas starček — duhovnik in vpraša skrbno:

»Ali je kdo bolan?«

»Trije umirajo.«

Čestitljiv mož stopi v sobo, ne da bi črhnil besedico.

Vse tri izpove ter jih tako utolaži, da so bili čisto mirni. Minka je umrla poslednja ob petih zjutraj, ko je zvonilo dan.«

Uboga vdova ni mogla več govoriti, tako je ihtela. Maruša in Marina sta jokali z njo vred. Tudi bratrancu Lovru so kapale solze po razmršeni bradi. Ovčar je pa bezal pipo, da bi prikril ginjenost.

Za nekoliko časa nadaljuje Barba:

»Kmalu sama zbolim.«

»Pa si vendar ozdravela, Bog bodi zahvaljen.«, seže ji Lovro v besedo. »Tukaj se boš naglo pozdravila in okrepila, da te bodo v mestu komaj poznali.«

»Zares, hvala svetemu Jožefu, zdaj sem zopet zdrava!«

V tem zaškripljejo lesene duri, ki so bile priprte in velik siv pes se primotá v kočo. Veselo maje z repom in pozdravi vsakega posebej.

»Ohó, to je Komatarjev pes«, pravi ovčar.

»Hvaljen bodi Jezus Kristus«, začuje se pred vrati in pastir, ki ga vže poznamo, vstopi.

»Na veke amen!« odgovoré ženske.

»Kaj pa je tebe prineslo z Vrtače zdaj v temi?«
pobara ga ovčar.

»I, kaj? Jagenjčka sem dobil, ki nima ovce za mater.«

»Potem pa iščeš botra zanj, kali?«

»I, saj kako pa«, pravi kozar in odvija ovčji koži.
»To vam je živalca, rdeča in bela, kot kri in mleko.«

Nato pokaže na pol golega dečka. Živa rdečica mu je barvala lica — vsled vróčice. Vsi se začudijo in smili se jim revček. Ko ga položi Komatar v revno posteljo, tiščé vsi krog njega. Prav tako je bilo menda takrat, ko so pastirji prišli v Betlehemu k jaslicam, kjer je ležal Odrešenik sveta.

Komatar pove, kako je naletel na dečka, in kaj mu je ta povedal, predno se ga je iz nova polastila nezavest. Oče mu je umrl v ječi. Mati Morana se je vlačila z nekim slepcem, ki je igral na citre in tako lovil novce po cestah. Ta stric Črtog, kakor ga je imenoval, — ni ga mogel trpeti. Zvêdla sta torej dečka v gore in ga popustila.

Vsi poslušajo ginjeni kozarjevo pripoved. Najpazljivejše in zelo sočutno je pa poslušala vdova Barba. Kar trenila ni. Ko dokonča pastir, skoči k otroku in vsklikne:

»To je pravi čudež! Otrok je moj! Sv. Jožef ga mi je podaril.« V tem dvigne otroka in ga pritisne na prsi.

»Kaj, otrok je tvoj?« vprašajo začudeni vsi zajedno. — »Ali nisem povedala, da sem storila sv. Jožefu obljubo tisto noč? Sklenila sem prvega, ki bo potreboval moje pomoči, celo življenje podpirati in mu pomagati.

Glejte, kako steza nedolžne ročice po meni«, pristavi še veselo, ko Ranók dvigne glavico in ovije roko Barbi krog vrata.

»Mati! mati! stric Črtog!« zavpije s šibkim, tresočim glasom. Še vedno je bil v nezavesti.

»Tvoja mati«, reče Barba, »da, ona te je zavrgla, ti angeljček moj. Zato te sprejme druga. Dva otroka sta mi umrla, pa enega mi je dal sv. Jožef nazaj.«

Črednik je zmajal z glavo. Nekoliko bi bil podeoval — sam ali njegov sin — po Barbi. Sedaj bo pa že izguba. Tako je računal Lovro. Mož je bil sebičen.

Kmalu se vrne vdova z Ranokom v mesto. Pozdravila se je in tudi deček je okreval. Lovro jo je spremil ter ji skrivaj opomnil:

»Barba, pomisli, kaj delaš! Oče tega dečka je umrl v ječi, mati je hujša kot zver — vedi, Barba, jabolko ne pade daleč od debla!«

»Ali si je sam izbral take stariše?«

»Seveda si jih ni. Toda kri je kri. Onegav Gašpar je vjel mladega volka. Redil ga je z ovčjim mlekom in zelo rad ga je imel, ker je mislil, da mu bo zvest kot pes. Kar jo je enkrat popihal v grmovje, poprej pa je Gašparju za plačilo raztrgal najlepšo ovco.«

Barba je molčala.

»Čemu ti bo sin kaznjenca?« vpraša Lovro, misleč, da je že pregovoril blago vdovo.

»Jaz ga bom učila tega, kar znam. Pletla bova še naprej pláhute.«

»Gašper je tudi mislil, da bo volk lajal kot pes; pa je le tulil kot njegovi bratje!«

»Povej mi, Lovro, ali je Gašper učil volka katekizma?« popraša naglo Barba in resno pogleda črednika.

»O, tega ga ni učil. Saj volcje ne znajo brati. Glej jo no!«

»Otroci pa znajo, če ne, se pa naučé. Izredila bom dečka tako, da bo dober kristijan!«

IV.

Barba je srečno rešila nalogo. A bila je zares težka. Zakaj Ranók je bil divji ko mlad volk.

Spomini na očeta, vlačugarsko življenje, zlobna mati, slabi zgled stričev — vse to je vplivalo pogubno na mlado srce ter prezgodaj budilo v njem strasti. Vender pa ga je preprosta žena, ki ni znala družega, ko plesti plahute in odeje, ki ni poznala druge knjige, ko katekizem, vsega prerodila. Delo in vera sta bila pripomočka, s katerima je prestvarjala mlado srce.

Zraven tega je imela še lastnosti, katerih zastoj iščemo pri mnogih odgojiteljih: Zdrav razum, bistro oko in trdno prepričanje, da je odgoja brez molitve zmeraj le enostranska.

Tako je čutila, tako mislila in po tem ravnala.

Nebo je pa rosilo obilnega blagoslova na ubogega Ranoka, katerega so ljudje zavrgli, nebesa pa ljubila.

Polagoma je izruvala vrla Barba strasti, ki so kalile v mladih prsah in zasadila mesto njih lepe čednosti.

Za deset let je bil Ranók spreten rokodellec in vzor prave pobožnosti, razumnosti in poštenosti.

Nekoč je bil pozvan k beležniku (notarju), da popravi in pripravi plahute in odeje za zimo. Mirno je sedel na tleh zaverovan v svoje delo. Vrata sosednje sobe so bila odprta, da je lahko videl, kaj se godi v njej.

Mali notarjev sinček prinese zaboječek in sede poleg njega na tla. Polagoma ga odpre in jemlje varno iz njega vsakovrstne stvari: hišice, hlevce, smereke, kravo, backe in pastirje. —

Vse to je kupila dobra mama svojemu ljubčku, da bi se kratkočasil. — Deček razpostavi hišice, uredi čredo, posadi smereke in uravna pastirje. Ves zamišljen je bil v svojo planino in posestvo. Tako zadovoljno je gledal na pristavo, ko bôgat posestnik, ki šteje svojo številno čredo.

Ne daleč proč je stal njegov starejši bratec. Ta ni imel igrač. — Menda se nista z mamó tako razumela. — Zato je zvedavo in malo zavidljivo zrl na bogastvo svojega brata. Vedno bližje ga je vleklo. Mali bogatin kmalu to zapazi in se nekam skrbno vzravna nagnivši se čez svoje posestvo, kakor bi je hotel braniti. Njegova skrb ni bila prazna. Zakaj starejši bratec ni še razločeval, kaj se pravi: to je moje, to pa tvoje. Kar stegne roko in odvede posestniku najlepšo kravo, prav tisto, ki je imela zvonček. To je bilo bogatemu posestniku že preveč. Izdrl je smereko — kot nekđaj znani Peter Klepec — s koreninami vred in dregnil nasprotnika v nos. Kri je še bolj razdražila duhove in pretepu ni bilo ne konca ne kraja. Hišice so bile strte, gozdovi poraženi, čreda razkropljena in pastirci, ki so se držali, kot bi imeli kolce v hrbtu, padali so od strahu.

Tu se oglasi ženska, ki je skušala pomiriti otroka:

»Čakajta! Čajta! Kaj je to? Ali pokličem Morano in Črtoga, da vaju vtakneta v vrečo in prodasta ciganom?«

Ko Ranók začuje ti imeni, dvigne glavo in kakor bi ga zadel mrtvoud obsedi nepremično. Deset let je

že minolo, kar je čul zadnjič ime svoje matere. Polasti se ga silen nemir in zona mu spreletava kosti. Zajedno se prikaže v sosednji sobi stara dekla, ki z leskovim oljem pomiri mlada paglavca. Nato hoče starka oditi.

Ranók se nekoliko ojači in popraša: »Oprostite, ali poznate Morano in Črtoga?«

»Jaz? — ne.« Odvrne hitro starka in ga osuplo gleda.

»Pa ste prav zdaj govorili, kakor da bi ju poznali.«

»E no, dva hudodelca sta, ki ju bodo jutri obesili.«

Ko bi bila strela iz jasnega udarila pred Ranoka, ne bi se bil toliko ustrašil. Bled ko zid se nasloni ob vrata. Kolena se mu šibé in roke povesijo.

»Jojmene, kaj ti je, Ranók, ali ti je slabo?« hiti starka.

»Ali je res?« je djal Ranók, ki ni čul starkinega vprašanja. »Kdo je povedal, kje je zvedel?«

»I kdo drugi, kot gospod, ki ima pri tem opraviti in se je uprav kar vrnil iz S. Ali hočeš ž njim govoriti? V pisarni je.«

Ranók proseče pokima in gre opotekajoč se za starko, ki ga vede v beležnikovo pisarno. Ta je bil prijazen, usmiljen gospod. Vznemirjenost, zmedena, pretrgana mladeničeva vprašanja so se mu zdela čudna. Pove mu, da sta Morana in Črtog pred desetimi leti nekóga oplenila in umorila. Prišli so jima na sled, dokazali grozno zlodejstvo in ju obsodili na vislice. Ker pa še ni rabeljna, počakali bodo z obsodbo še dva dni.

Ranók se je krčevito boril, da bi bil zatajil silno bol. Ali zmogla ga je. Omahnil je na stol, pokrnil si obraz in jokal kot dete.

Milosrčni notar ga je skrbno popraševal. zakaj je tako žalosten. Ranók mu pove svoje življenje.

Beležnik skuša pomiriti mladeniča, kateri je tresočim glasom vedno ponavljal:

»Moj Bog, kaj mi je storiti?«

Tako razburjen je begal okrog, da se je zmračilo. Domov ni upal pred nočjo, da ne bi bil vznemiril Barbe.

Domov prišedši se je izgovarjal, da ga boli glava. Zaprl se je v svojo spalnico ter ves zmóčen padel na posteljo.

Prišel je zanj bridek čas skušnje, čas trdega boja, za kateri nam je dal naš Zveličar tako krasen vzgled na Oljski gori. To je odločilen trenotek, v katerem se človek popnè do junaka, ali pa propade kot neznačajnik; trenotek, ki mu ovije venec mučeništva krog glave ali pa mu pritisne pečat odpadnika na čelo; odpre mu raj ali pa pekel.

Utrujenost je zmogla srčno boleost. Mladenič je ležal zleknjen na postelji ter srepo gledal brlečo luč, katero je prižgala pobožna vdova pred podobo sv. Jožefa. Počasi se izvije Ranoku vzdih za vzdihom iz prsij, dokler ne zaplaka na ves glas. Polagoma se umiri in obmolkne. Smrtna tihota nastane, le lučica je zdaj pa zdaj zacvrčala. Zmanjkovalo ji je reje.

Tihi koraki se začujejo sèm od vrat, ki so na lahko zaškripale, kakor da jih kdo previdno odpira.

»Kdo je?« zavpije Ranók in se vzravna na postelji.

»Jaz sem, sin moj«, odgovori vdova, ki je vstopila s prižgano svečo.

»Ti se še slekel nisi«, pristavi Barba in dene svečnik na mizo. Bleda luč izlije žarke po Ranokovem

upalem licu, da je bil še bledejši. Dobra žena se prestraši, ko zagleda svojega rejenca tako spremenjenega. Prime ga za roko, potiplje mu razbeljeno čelo in vsklikne osupnena: »Ranók, vróčico imaš!«

Ta dvigne prepaden obraz, pogleda temno okrog in reče dokaj rézno kar kratko:

»Pojutrišnjem bodo obesili mater Morano in strica Črtoga.«

Vdova se zgrudi na postelj in vije roke. Ranók ji pove, kar je zvedel in Barba je zdihovala: »Sveta Devica! Sveti Jožef! Kaj nama je storiti?«

Ranók je govoril le pretrgane stavke, nerazumljive besede, ki so tako čudno zvenejele — ko trpki vzdih.

»Jaz grem k materi in pri njej ostanem, dokler je ne zagrebó«, reče počasi in okorno Ranók.

»Moj Bog, ali si neumen!« zavpije Barba.

»Neumen!« ponavlja Ranók.

»Da, dragi moj! S tem uničiš svoje dobro ime in pokoplješ mene!«

»Kako pa naj vendar živimo?« vpraša Ranók nekam trdo, odločno. »Zakon je zakon, zame in za druge.«

»Ni je postave, ki bi ti nalagala to dolžnost!«

»Kako, ali naj samo dajemo dobre nauke, ne da bi po njih živeli? Ali me niste učili četrte božje zapovedi? Spoštuj očeta in mater! Ali se ne spodobi, da pokažem prav v trenutku, ko bo stala na sramotnem odru, da jo vendar kot mater še vedno spoštujem?«

Tako je nadaljeval osorni mladenič. Prsi so se mu dvigale — silno se je boril sam seboj! Vdova mu je nemo zrla v obraz. Strah in občudovanje, žalost in ponos so ji zaprli besedo. Sklenjenih rók in rosnega

očesa je gledala na Ranoka, katerega je vzgojila — krščanskega junaka. Po dolgem molku dvigne roko, kakor za blagoslov in reče krepko:

»Prav imaš, sin moj! Jutri pojdeva skupaj — pa skupaj, da veš!«

V.

Ne daleč od tistega mesta stoji ob poti, ki drži na polje, mala kapelica. Močno železno omrežje jo zapira. Le redko kedaj je odprta — a boljše bi bilo, da bi ne bila nikdar.

Priprost oltar je v njej vedno črno pregrnjen, stene so temno poslikane. Iznad oltarja se pa dviga v nekakem skrivnostnem — skoro groznem somraku, ki polni vedno kapelico, slika Jezusa Nazarenskega. Težek križ ga je upognil, obraz mu je s krvjo zalit, trnjevi venec mu tiči z globoko vdrtimi trni na nedolžni glavi. Mesto suknje brez šiva krije Odrešenika — tujec bi gotovo osupnil — kaznjenska obleka, kot jo nosijo hudodelci, kedar jih vedó na morišče. Vsi obsojenci gredó tod mimo, pokleknejo pred Kristom in molijo kesanje.

Kako velikodušna in tolažilna naprava je to — »krvavo znamenje« — kakor zove ljudstvo kapelico. Bledi obraz Zveličarjev nas spomni ostrega, mogočnega Sodnika živih in mrtvih, pred katerim bomo kedaj strahu in groze trepetali.

In glej, mogočno veličanstvo, sam Bog, ki sodi tudi pravične, kateremu še zvezde na nebu niso zadosti čiste, zapusti svoj prestol, da gre v obleki hudobneža naproti hudobnežu, izmečku človeške družbe, da mu je enak. S svojo nedolžnostjo hoče zadostiti za zločincev greh.

Le nekaj trenutkov, predno stopi obsojenčeva duša pred njega — sodnika, ponudi se ji — odrešenik in gori brezmejne ljubezni, da bi mu zašepetal tolažne besede, kot nekdam desnemu razbojniku

Tistega dné je bila kapelica odprta. Voščeni sveči sta motno razsvetljali skrivnostno temo. Pred znamenjem je stal duhovnik za črno pogrnjeno mizo. Na njej je sveto razpelo, pod njim plošček, na katerem je bilo zapisano: »Bog daj večni mir njegovi duši.«

Ogromna množica se je zbrala krog krvavega znamenja ter metala drobiž na plošček — za svete maše. Nemirno se je zibala, kakor valovito morje, in votlo mrmranje in šumenje je donelo kakor kipenje razdraženega morja. Prav res, da tiči v človeškem srcu nekaj krvoločnosti — zverinske lastnosti; sicer bi kaj družega bolj vznemirjalo njegovo zvedavost, kot prizor — smrti.

Slednjič udari ednajst. Posamezne glave se dvignejo iz množice ozirajoč se proti mestu. Kakor iskra spreleti tolpo izraz: »Že gredó!« — in še bolj nepotrpežlivi so bili.

Iz mesta se je valila druga množica — znamenje, da se je pričel sramotni sprevod. Zategnjeni, razklani glasi rogov, na katere so trobili jezdecí delajoč prostor, doneli so tako mrtvaško, tožno, bridko!

Za jezdecí je šel Črtog. Dva patra sta ga spremljala. Imel je črno sukno dopetačo; a bila je vsa blatna. Zakaj besneč se je dvakrat prevrnil na tla. Odkar je bila Morana priznala hudobijo, ter sta bila obsojena, tresla ga je vedno silna togota.

Ko ga je sodnik vprašal, česa še želi pred smrtjo, viknil je kakor obsedenec: »Morane, da ji razmesarim

obraz in porinem nož v prsi. Zajedno je pa vrtil s sesedeno krvjo zatečene slepe oči in rožljaj ter krčevito natezal z verigami.

Ko pridejo do krvavega znamenja, poskušata patra na vse načine, da bi vzbudila kes v njem. Toda vse zastonj. S silo ju porine od sebe in ostane do smrti stari trdovratni grešnik. — Za Črtogom pripeljejo na lesenem vozu Morano. Ko klada je ležala na otepu slame. Ob njej je sedel Ranók, opiral z levico omahujočo glavo ter neprenehoma tolažil svojo mater. Na drugi strani je sedel duhovnik, ki jo je spovedal. Tudi on jo je opominjal, tolažil ter ji kazal Odrešenika križanega.

Neusmiljeno počasi se je motovilila lesena, škripajoča taliga skozi množico. Od vseh strani se je čulo pomilovanje in občudovanje, vzdihí in tožbe — vse je čuteče zrlo junaškega Ranoka, ki je pozabil zlobnost Morane in v njej spoštoval in ljubil do konca le svojo mater.

Pred znamenjem obstanejo. Duhovnik in Ranók pomagata Morani z voza.

»Mati, obudite kes in molite vero!« reče proseče Ranók.

Morana debelo pogleda sina in zajoče. Nesrečnica ni znala vere.

Ranók jo glasno narekuje in mati ponavlja ihteč se. Ko odmolita, blagoslovi duhovnik, ki je stal pred znamenjem, Morano in se pridruži sprevodu.

Sredi polja so se dvigale vislice — goli, strašni stebri. Pod njimi je stal na vzvišenem prostoru mož, ki je bil groznejši od smrti, katero je delil, — rabelj. Ko ga Morana zagleda, zavrté se ji osteklele oči, zobje ji

zaklepečejo in kakor vboga žival se zarije pod slamo, da bi ubežala smrti.

Ranók jo dvigne, objame zadnjič in pokaže na oder: »Mati, glejte, vaša kalvarija!«

VI.

Drugo jutro obišče nenadoma neki tujec vdovo Barbo. Bil je majhen mož, z zlatimi očali, plešast, pa ne da bi bil star, z lepo palčko in gladkimi rokovicami.

Uljudno pozdravi Barbo, nazivajoč jo »dobro ženo«. Ko pa zagleda Ranoka, objame ga in mu reče »junaški mladenič«.

Ta možiček je bil urednik znanega lista s podobami. Hotel je podati občinstvu sliki Morane in Črtoga. Ker je pa vse govorilo o neizmerni otroški ljubezni Ranokovi, in so ga hvalili ter slavili kot izgled junaškega sina, hotel je seveda tudi njegovo sliko podati zvedavemu občinstvu.

»Kaj, moja slika v časniku! — Ne, nikdar!« Tako je rekel osorno Ranók uredniku.

Ta ni pričakoval takega odgovora. Ves iz sebe hiti: »Tako pomislite vendar! Junaštvo, vaša otroška udanost, ljubezen — vse to zahteva, da svet o Vas zvé in vse o Vas govori. Potem se pa tudi nekaj — zasluži!«

»Če zaslužim stotak ali novec, meni je vse jednako. Slike pa ne boste dobili. Za-me je dovolj, da le Bog vé, kaj storim.« Nato se Ranók zasuče in odide.

»O, presneto je ta človek nakanjen!« reče urednik vdovi.

»Ni mu zameriti, gospod«, odvrne Barba, »navajen je le dela, a z olikanci se ne zna méniti.«

»Pa je vendar mož popolen, cel mož! Gotovo je obiskaval kako šolo ter se navduševal za paganske junake.«

»Ne, tako ne«, razlaga vdova. »Ranók ni nikoli mnogo bral. On razume rokodelstvo, zna katekizem, — za drugo se pa ne briga mnogo.«

Gospod urednik se kar strese, kot bi ga pičil gad in skoro jezno vpraša :

»Gotovo ga je kak župnik vzgojeval?«

»Ne, sama sem ga učila.«

Zdaj se vzravna urednik, dvigne palčiko s srebrno glavico kvišku in pravi slovesno :

»Iz tega mladeniča bi bili lahko vzgojili kaj drugega; toda Vi ste mu postrigli peruti. Zadolžili ste se s tem pri vsem človeštvu s hudodelstvom.«

»Jaz, gospod? Ni mogoče!« odgovarja vdova.

»Po mojih mislih je pa tak človek največ vreden, ki vestno spolnuje svoje dolžnosti. In tak je Ranók. Bil je slabo vzrejen, a delo in katekizem sta ga spremenila.«

»Pojdite, učeni gospod«, končala je Barba svoj razgovor, »budite ljudi na delo, učite jih katekizma in osrečili boste ljudstvo brez učenih knjig z desetimi božjimi zapovedmi!«

Ranók pa je ostal veren in delaven mož, ter je mnogo molil za svojo nesrečno mater.

KAZALO.

	Stran
I. Božična povest	8
II. G † M † B	13
III. Med cunjarji	17
IV. Senica	23
V. Na balu	28
VI. Ne želi svojega bližnjega blaga	33
VII. Moj prvi bolnik	37
VIII. Ovađuh	44
IX. Dragocen molitvenik	49
X. Nevihta	59
XI. Stari oče	66
XII. Kaznovana predrznost	76
XIII. Čudovite sanje župnika Ravnopoljskega	81
XIV. Kresni venec	87
XV. Ranók	87

